

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Zuzana Němečková

**Populismus jako ohrožení liberální demokracie
a role médií**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Petr Agha LL.M., Ph.D.

Katedra: Katedra politologie a sociologie

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 22.5.2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 108 317 znaků včetně mezer.

Zuzana Němečková

Diplomantka

V Jablonci nad Nisou dne 22.5.2023

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Petru Aghovi LL.M., Ph.D. za cenné podněty a připomínky při vedení práce. Také bych ráda chtěla poděkovat svým rodičům za podporu při studiu a za jazykovou korekci mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Populismus	2
1.1. Populismus jako hrozba liberální demokracie?.....	3
1.2. Proč lidé volí populisty?.....	9
1.3. Pravicový populismus – případ Maďarska.....	10
1.4. Levicový populismus – případ Španělska.....	13
1.5. Technokratický populismus – případ České republiky.....	15
2 Média	18
2.1. Role médií	18
2.2. Framing neboli rámování (frame building).....	20
2.3. Užitý jazyk	21
2.4. Vliv médií.....	22
3 Analýza článků	24
3.1. Metodologie	24
3.2. Analýza článků – Španělsko	25
3.3. Analýza článků – Maďarsko	28
3.4. Analýza článků – Česká republika	32
Závěr	36
Seznam použitých zdrojů.....	44
Název diplomové práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce.....	57
Název diplomové práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce.....	58

Úvod

Je obtížné sledovat zprávy v televizi, číst tištěné noviny anebo internetové zpravodajské servery a nenarazit na pojem populismu. Zdá se, že populismus je jedním z definičních znaků současné doby. Pojem jako takový ale není produktem dnešního světa. Na konci 19. století se tak označovali američtí farmáři stojící proti tehdejší politickým elitám.¹ Z historického antagonismu farmáři versus elita se postupem času stal antagonismus lid versus elita, který tvoří základ populismu v 21. století.^{2,3}

Ale co vlastně populismus je? A proč je třeba se jím zabývat? Ohrožuje „naši“ evropskou, liberální formu demokracie? Jak budu rozebírat dále v mé práci, není na tuto otázku jednoznačná odpověď a vždy bude záležet na konkrétních okolnostech.

Cílem mé práce je prozkoumat, jakými způsoby mohou média podporovat nebo naopak oslabovat populismus. Nebudu se tedy zabývat až tolik samotnými výroky populistických aktérů, ale tím, jak s populismem pracují média.

První část se věnuje populismu samotnému – zda je populismus hrozbou pro liberální demokracii, proč lidé populisty volí a představí tři typy populismů na příkladu třech různých zemí. V druhé části se budu věnovat médiím, jejich roli a jaký mohou mít vliv. Ve třetí části se pak budu věnovat již analýze článků týkající se každé země, na kterých prakticky ukážu, jakými konkrétními způsoby mohou média podporovat či oslabovat populismus.

¹ MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Praha: Dybbuk, 2017, s. 87.

² *Ibid.*, s. 31.

³ *Ibid.*, s. 32.

1 Populismus

Pro účely každé odborné práce je nutné mít definované základní pojmy. A zde již nastává první problém – jak definovat populismus? V běžném životě tento pojem užívá prakticky každý v různých souvislostech, aniž by vlastně blíže specifikoval, co si pod ním představuje nebo jak si jej definuje. Pokud chceme znevážit názorového oponenta, označíme ho za populistu. Po takovém onálepkování debata prakticky končí a další argumenty jsou zbytečné. Atmosféra posledních let se postarala o to, aby si každý spojil populismus jenom s tím nejhorším. Byť to do určité míry není neoprávněné, je to dost zjednodušující pojetí, které je navíc často založeno na dojmech a ne na nějakém náhledu na problematiku populismu. V mé práci se zabývám především negativními aspekty populismu, nicméně se zmíním i o určitých pozitivních aspektech.

Všeobecně přijímaná a jednotná teorie populismu neexistuje. Existuje mnoho přístupů, jak populismus uchopit. V této práci budu vycházet z pojetí Case Muddeho, podle něž je populismus „*ideologie, podle které je společnost rozdělena na dvě homogenní a antagonistické skupiny a to na ‚čistý lid‘ a ‚zkaženou elitu‘ a podle níž by měla být politika vyjádřením všeobecné vůle lidu.*“⁴ a pojetí Jana-Wernera Müllera, podle kterého je populismus „*...specifická moralistická představa politiky, neboli způsob vnímání politického světa, který staví morálně čistý a plně sjednocený – ale měl bych říci, že nakonec fiktivní – lid proti elitám, které jsou považovány za zkorumpované nebo nějakým jiným způsobem morálně podřadnější.*“⁵ Müllerova i Muddeho definice mají stejný základ – tedy lid versus elita, nicméně Müllerova definice explicitně zmiňuje moralistický podtext populismu.⁶ Do určité míry lze tento podtext vyčíst i mezi řádky Muddeho definice – z použitých výrazů čistý lid a zkažená elita jej lze dovodit.⁷

Nejedná se ale o jediné možné pojetí populismu. Někteří autoři populismus považují za politickou strategii⁸ (populismus je tak vnímán jako „*metody a nástroje, jak se dostat*

⁴ MUDDE, Cas. The Populist Zeitgeist. *Government & Opposition*. 2004, 39(4), 562. Dostupné z: doi:10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x (překlad diplomantky)

⁵ MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Praha: Dybbuk, 2017, s. 32.

⁶ Ibid.

⁷ MUDDE, Cas. The Populist Zeitgeist. *Government & Opposition*. 2004, 39(4), 562. Dostupné z: doi:10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x

⁸ WEYLAND, Kurt. Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics*. 2001, 34(1), 18. Dostupné z: doi:10.2307/422412

*k moci a jak ji vykonávat*⁹) či za komunikační styl¹⁰ („...styl politické komunikace užívaný politickými aktéry, který se vztahuje k lidu“).¹¹ Pro účely mé práce jsem si vybrala populismus jako ideologii, neboť je to pojetí dostatečně uchopitelné a zároveň neobsáhne veškeré politické aktéry – na rozdíl od některých dalších pojetí.¹² Jsem si ale vědoma i slabých stránek takového pojetí – z nichž nejslabší je skutečnost, že Paris Aslanidis odmítá populismus považovat za ideologii,¹³ neboť populismu chybí konzistentnost,¹⁴ která je vlastní právě ideologiím.^{15,16}

1.1. Populismus jako hrozba liberální demokracie?

Nejprve bych se chtěla věnovat tomu, co si pod pojmem liberální demokracie vůbec představit. Heywood uvádí následující definiční znaky: „...vládnutí na bázi ústavnosti, opírající se o formální, zpravidla právní pravidla, záruky občanských svobod a individuálních práv, institucionální fragmentace a systém brzd a vyvážení, pravidelně konané volby, respektující zásadu *jeden člověk, jeden hlas; jeden hlas, jedna hodnota*, soutěž politických stran a politický pluralismus, nezávislost organizovaných skupin a zájmů na státu a tržní hospodářství založené na soukromém podnikání.“¹⁷ Z uvedených znaků bych ráda nejprve zmínila pravidelně konané volby a rovné volební právo. Jsem přesvědčená, že oba tyto prvky jsou nedílnou součástí liberální demokracie,¹⁸ nicméně neshledávám, že by byly ohrožovány populismem. Souhlasím s Müllerem, že populisté si přese všechno chtějí uchovat tvář na mezinárodní scéně,¹⁹ a právě zrušení voleb²⁰ by bylo naprosto flagrantním zásahem do demokratického charakteru státu²¹ – a vlastně by

⁹ WEYLAND, Kurt. Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics*. 2001, **34**(1), 12. Dostupné z: doi:10.2307/422412 (překlad diplomantky)

¹⁰ JAGERS, Jan a Stefaan WALGRAVE. Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Research*. 2007, **46**(3), 321. Dostupné z: doi:10.1111/j.1475-6765.2006.00690.x

¹¹ Ibid., s. 322. (překlad diplomantky)

¹² MICHAL, Kubát a Mejstřík MARTIN. Úvod. In: MICHAL, Kubát, Mejstřík MARTIN a Jiří Kocian. *Populismus v časech krize*. Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 14.

¹³ ASLANIDIS, Paris. Is Populism an Ideology? A Refutation and a New Perspective. *Political Studies*. 2016, **64**(1S), 88-89. Dostupné z: doi:10.1111/1467-9248.12224

¹⁴ Ibid., s. 89.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ GERRING, John. Ideology: A Definitional Analysis. *Political Research Quarterly*. 1997, **50**(4), 980. Dostupné z: doi:10.1177/106591299705000412

¹⁷ HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 51.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Praha: Dybbuk, 2017, s. 56.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

nebylo potřeba se už o žádné demokracii bavit.²² Za sebe dodávám, že bych do stejné kategorie zařadila i rovné volební právo, respektive jeho zrušení. Tak jako nelze mluvit o demokracii v případě, kdy by se volby nekonaly vůbec, stejně tak nelze o demokracii mluvit v případě, kdy by volební hlas některých voličů měl větší váhu.

Pro další významný prvek liberální demokracie – politický pluralismus²³ – už ale populismus nebezpečí představuje.²⁴ Populisté odmítají možnost legitimní existence mnohosti názorů či postojů.²⁵ V černobílém populistickém pojetí světa „dobrý lid versus špatná elita“ není přípustná názorová rozmanitost. Jak uvádí Müller: „*Populisté jen nekritizují elity, ale také tvrdí, že oni, a pouze oni zastupují pravý lid.*“²⁶ Právě ale politický pluralismus je jedním z důležitých prvků liberální demokracie²⁷ a domnívám se, že je jedním z těch nejdůležitějších znaků. Delegitimizace názorové opozice sice teoreticky může spoustu věcí zjednodušit – neboť tak existuje jediný správný či legitimní názor, není třeba zdlouhavě diskutovat, vyjasňovat, přesvědčovat – nicméně naprosto popírá názorovou různorodost. Z podstaty věci by toto vedlo jen k vyprázdnění pojmu liberální demokracie.

Podle Paula Blokkera mají populisté za to, že „*liberální pojetí parlamentní politiky a reprezentace...vede k fragmentaci společnosti...*“.²⁸ Je však otázka, pokud přistoupíme na populistický argument o fragmentaci společnosti, zda větší fragmentace společnosti není menším zlem než to, že bychom společnost chtěli mít za každou cenu sjednocenou. Domnívám se, že fragmentovaná společnost není až tak velký problém v porovnání s domněle sjednocenou společností – ani sebemenší skupina osob nemá být na jedinou věc shodný názor, je tak prakticky nemožné, aby shoda existovala mezi tisíci či miliony osob.

²² MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Praha: Dybbuk, 2017, s. 56.

²³ HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 51.

²⁴ MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Praha: Dybbuk, 2017, s. 32, 99.

²⁵ *Ibid.*, s. 37-38, 48, 99.

²⁶ *Ibid.*, s. 48.

²⁷ HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 51.

²⁸ BLOKKER, Paul. Populism as a constitutional project. *International Journal of Constitutional Law*. 2019, 17(2), 543. Dostupné z: doi:10.1093/icon/moz028 (překlad diplomantky)

Stejně tak je v ohrožení další prvek liberální demokracie – ústavnost.^{29,30} Populisté odmítají jakékoliv omezování politické moci,^{31,32} neboť to považují za omezení vůle lidu.³³ Bylo by však chybou domnívat se, že populistům doopravdy leží na srdci skutečně „vůle lidu“. Jan Kysela na příkladu referenda ukazuje, že motivací bývají nízké pohnutky a ne vysoké morální a politické hodnoty: „*Snem populistických vůdců je plebiscitní vládnutí (plebiscitní césarismus), v němž vůdce komunikuje s lidem, který stvrzuje to, co mu vůdce k rozhodnutí předloží.*“³⁴ Pokud jsou populisté u moci, „...*mají sklony k tomu, aby se pravidelně zabývali ústavními změnami...*“.³⁵ To může být matoucí,³⁶ ale jsem toho názoru, že populisté častými změnami podkopávají důvěru lidu v ústavu jako takovou. Jak má lid věřit v ústavu jako základní stavební kámen liberální demokracie, pokud by byla neustále měněna? Ještě navíc za situace, kdy populisté vnímají ústavní soudy jako rušivý prvek?³⁷

Poslední potenciálně nebezpečný aspekt populismu, který chci zmínit, je nastolování témat.³⁸ Nemusí se jednat o problém, vždy bude záležet na tom, jaká témata jsou nastolována. Například samotná kritika politických elit ještě nemusí být z principu špatná,³⁹ navíc politické elity zdaleka nekritizují pouze populisté.⁴⁰ Problematickým se může stát například zpochybňování ochrany práv menšin nebo obecně jakýchkoliv definičních znaků liberální demokracie. Ostatní, nepopulistické strany pak buď jen

²⁹ HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 51.

³⁰ BUGARIC, Bojan a Alenka KUHELJ. Varieties of Populism in Europe: Is the Rule of Law in Danger?. *Hague Journal on the Rule of Law*. 2018, **10**(1), 25. Dostupné z: doi:10.1007/s40803-018-0075-4

³¹ Ibid.

³² DOYLE, Oran. Populist constitutionalism and constituent power. *German Law Journal*. 2019, **20**(2), 161-162. Dostupné z: doi:10.1017/glj.2019.11

³³ Ibid.

³⁴ KYSELA, Jan. Populismus a právo, populismus v právu: průniky, střety, míjení. In: KYSELA, Jan. *Populismus v demokratickém právním státě*. Leges, 2019, s. 32. ISBN 978-80-7502-402-2.

³⁵ BLOKKER, Paul. Populism as a constitutional project. *International Journal of Constitutional Law*. 2019, **17**(2), 546. Dostupné z: doi:10.1093/icon/moz028

³⁶ Ibid.

³⁷ BLOKKER, Paul. Populist Counter-Constitutionalism, Conservatism, and Legal Fundamentalism. *European Constitutional Law Review*. 2019, **15**(3), 531-532. Dostupné z: doi:10.1017/S157401961900035X

³⁸ MUDDE, Cas a Cristóbal Rovira KALTWASSER. Populism: corrective and threat to democracy. In: MUDDE, Cas a Cristóbal Rovira KALTWASSER, eds. *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*. Cambridge University Press, 2012, s. 209.

³⁹ MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Praha: Dybbuk, 2017, s. 16.

⁴⁰ Ibid., s. 16, 32, 99.

mohou přihlížet⁴¹ anebo se přizpůsobit^{42,43} – což může být jak negativní vliv populismu,⁴⁴ tak i pozitivní vliv.⁴⁵ Nicméně se domnívám, že prevence je vždy lepší než řešení již nastalých problémů a nespolehá bych proto na hypotetický pozitivní přínos populismu, a přijde mi tak vhodnější doporučení Jana Kysely a to „...zmenšit populistům prostor, aniž bychom se sami stali populisty.....zvýšením míry vnímavosti systému vládnutí.“⁴⁶

Všechna výše zmíněna rizika představují různě závažná rizika pro liberální demokracii. Důležitou, ale těžce zodpověditelnou otázkou je, jaké jsou politické ambice příslušného populistického politického aktéra. Neboli zda se jedná o předstupeň nějakého autoritářského režimu nebo zda jsou sice některé funkce liberální demokracie ohroženy, ale ostatní funkce jsou zachovány anebo zda se z liberální demokracie stala jiná varianta demokracie.

Některé požadavky a návrhy populistů jsou legitimní i v liberální demokracii a byla by chyba je smést ze stolu jen kvůli tomu, kdo je předložil. V dlouhodobém horizontu by se nám takové přehlíživé chování nemuselo vyplatit, protože, jak uvádí opět Jan Kysela, „pokud by se politika nestarala o sociálně slabé (v širokém smyslu), nedá se očekávat jejich spokojenost se stavem občanských a politických práv, žijí-li kupř. v bezvýhodné dluhové pasti.“⁴⁷

Jak jsem již uvedla výše, někteří autoři vnímají i možné pozitivní dopady populismu. K nim se řadí např. i francouzská politoložka Chantal Mouffe, která dokonce vnímá levicový populismus jako naději pro Evropu.⁴⁸ V článku *In defence of left – wing populism*⁴⁹ poměrně komplexně zdůvodňuje tento svůj postoj,⁵⁰ nicméně tento článek

⁴¹ MUDDE, Cas. Europe's Populist Surge: A Long Time in the Making. *Foreign Affairs*. 2016, **95**(6), 28.

⁴² MUDDE, Cas a Cristóbal Rovira KALTWASSER. Populism: corrective and threat to democracy. In: MUDDE, Cas a Cristóbal Rovira KALTWASSER, eds. *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*. Cambridge University Press, 2012, s. 209, 214.

⁴³ BUGARIC, Bojan a Alenka KUHELJ. Varieties of Populism in Europe: Is the Rule of Law in Danger?. *Hague Journal on the Rule of Law*. 2018, **10**(1), 30. Dostupné z: doi:10.1007/s40803-018-0075-4

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ MUDDE, Cas a Cristóbal Rovira KALTWASSER. Populism: corrective and threat to democracy. In: MUDDE, Cas a Cristóbal Rovira KALTWASSER, eds. *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*. Cambridge University Press, 2012, s. 209, 214.

⁴⁶ KYSELA, Jan. Populismus a právo, populismus v právu: průniky, střety, míjení. In: KYSELA, Jan. *Populismus v demokratickém právním státě*. Leges, 2019, s. 43.

⁴⁷ Ibid., s. 41.

⁴⁸ MOUFFE, Chantal. In defence of left-wing populism. *The Conversation* [online]. 29.4.2016 [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: <https://theconversation.com/in-defence-of-left-wing-populism-55869>

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

nepovažují za úplně šťastnou obhajobu levicového populismu. V drtivé většině zmínek v článku si stačí dosadit místo slova levicový pravicový a nelze poznat rozdíl. Mouffe sice správně poukazuje na to, že pravicoví populisté často „*používají xenofobní rétoriku*“,“⁵¹ - to je ale asi nejvýraznější odlišení obou typů populismů v textu, který by se mohl díky pár kosmetickým úpravám přejmenovat na In defence of right – wing populism.

Mouffe v textu pracuje s pojmem kolektivní vůle, která by měla být vytvořena na základě vymezení společného nepřitele⁵² a „*jejímž cílem je radikální změna existujícího řádu*.“⁵³ Tento návrh považuji za potenciálně nebezpečný, neboť mám za to, že jakákoliv sebeidentifikace na základě „společného nepřitele“, se sebou nese riziko sklouznutí k primitivnímu tribalismu a jakékoliv radikální změny řádu anebo návrhy na takové změny mě bytostně děsí. Stranou ponechám to, že Mouffe vůbec neřeší praktickou stránku věci, tedy čeho konkrétně by dle jejího názoru mělo být dosaženo a jak by toho mělo být dosaženo.

Koncept liberální demokracie se však neobejde také bez kritiků. Asi nejznámějším kritikem liberální demokracie byl Carl Schmitt, který považoval liberalismus a demokracii za protikladné koncepty.⁵⁴ V demokracii podle Schmitta funguje „*rovnost rovných a vůle těch, kteří patří mezi sobě rovné*“⁵⁵ a že ne všichni obyvatelé demokratického státu musí mít právo se účastnit politického života.⁵⁶ Schmitt tedy shledává vnitřní rozpory v samotném konceptu liberální demokracie.

Vnitřní rozpory v konceptu liberální demokracie naopak neshledávají politologové Ivan Krastev a Stephen Holmes, rozhodně k němu ale nejsou nekritičtí – respektive nejsou nekritičtí k praxi liberální demokracie a k tomu, jak se s tímto konceptem zachází. Jejich kritika se týká především toho, že se v současné době považuje liberální demokracie za univerzální režim vhodný k použití kdekoliv a kdykoliv na světě.⁵⁷

⁵¹ MOUFFE, Chantal. In defence of left-wing populism. *The Conversation* [online]. 29.4.2016 [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: <https://theconversation.com/in-defence-of-left-wing-populism-55869> (překlad diplomantky)

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid. (překlad diplomantky)

⁵⁴ SCHMITT, Carl. *The Crisis of Parliamentary Democracy*. The MIT Press, 1988, s. 79.

⁵⁵ Ibid., s. 78. (překlad diplomantky)

⁵⁶ Ibid., s. 71.

⁵⁷ KRASTEVA, Ivan a Stephen HOLMES. *Světlo, které pohaslo: Vyúčtování*. Nakladatelství Karolinum, 2020, s. 13-14.

To koneckonců odporuje podle Krasteva a Holmese i vývoji ve světě, který směřuje k tomu, že liberální demokracie bude na světě koexistovat s jinými typy politických režimů.⁵⁸ Právě absenci alternativ vidí Krastev s Holmesem jako příčinu populismu v zemích střední a východní Evropy.⁵⁹ Za úspěchem populismu na západě pak stojí podle autorů „nakažlivé napodobování“⁶⁰ zemí střední a východní Evropy.⁶¹ S tímto odůvodněním však nesouhlasí všichni autoři. Například Pavel Barša má za to, že za vzestup populismu na západě Evropy může: „hluboká nedůvěra části britských a francouzských voličů vůči proevropským elitám jejich vlastních zemí“⁶² a obdobně v USA „resentiment méně vzdělaných bělošských Američanů Středozápadu vůči povýšené vševědounosti Hilary Clintonové“.⁶³ Mám za to, že není potřeba se přiklánět jen k jednomu či jen k druhému názoru, ale že lze souhlasit s oběma, protože je vysoce nepravděpodobné, že by existovala jediná příčina tohoto fenoménu.

Dále se nabízí otázka, zda stojí za to liberální demokracii bránit, proč se vůbec ptát, zda stojí jako model za záchranu. Zde si dovoluji být osobní, protože jsem si vědoma toho, že se jedná o hodnotové ukotvení. Žádný jiný politický systém neumožnil tak široké mase lidí svobodně rozhodovat o prakticky všech aspektech vlastního života, nedal pocit bezpečí díky existenci stálých institucí zabraňující bezpráví a svévoli a relativně stálých právních předpisů. Jsem proto přesvědčena o tom, že liberální demokracie jako koncept stojí za ochranu.

Co se týká pohledu na populismus jako možný korektiv liberální demokracie – domnívám se, že eventuelní pozitivní přínos populismu se ani zdaleka nevyrovná, ba ani nepřevyšuje existenční riziko, které populismus představuje pro liberální demokracii. Pokud bych tedy měla volit, vždy si zvolím liberální demokracii oproti hypotetickému pozitivnímu přínosu populismu. Mimo všech výše uvedených rizik bych zde uvedla ještě jedno riziko – a to narušení sociální koheze. Nedomnívám se, že cokoliv, co se již dopředu

⁵⁸ KRASTEVA, Ivan a STEPHEN HOLMES. *Světlo, které pohaslo: Vyúčtování*. Nakladatelství Karolinum, 2020, s. 246-247.

⁵⁹ Ibid., s. 13-14.

⁶⁰ Ibid., s. 62.

⁶¹ Ibid., s. 61-62.

⁶² BARŠA, Pavel. Krastevovo a Holmesovo neúplné účtování s postkomunistickým liberalismem. *A2larm* [online]. 23.6.2020 [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2020/06/krastevovo-a-holmesovo-neuplne-uctovani-s-postkomunistickym-liberalismem/>

⁶³ Ibid.

vymezuje vůči určitým skupinám osob, je vhodným korektivním prvkem politického zřízení, ve kterém mají veškeré skupiny (včetně těch vůči nimž se populisté vymezili) žít.

Souhrnně bych sama za sebe řekla, že považuji populismus za hrozbu pro liberální demokracii z mnoha důvodů, které jsem nastínila výše – antipluralismus, ohrožování ústavnosti, jaká témata nastoluje. Nicméně je tu další aspekt nebezpečí populismu a to ten, že je obtížné říci, jaký následek budou mít tyto negativní vlivy do budoucna až nebudou populističtí politici u moci. Nejedná se tedy jen o bezprostřední nebezpečí, které populismus může přinést, ale také o to, zda populističtí politici svým chováním neotevřeli pověstnou Pandořinu skříňku a nečekají nás v budoucnosti nepříjemné následky politiky populistů, byť třeba nezamýšlené.

1.2. Proč lidé volí populisty?

Pokud by populisty nikdo nevolil, populismus by zajímal vědce, akademiky a možná některé novináře jako čistě teoretický koncept. Nabízí se tak otázka, z jakých důvodů lidé populistické aktéry volí. Vždyť označení populisty má vysoce negativní náboj, v médiích jsou neustále propírány negativní aspekty populismu. I přesto ale existují lidé, kteří populisty volí. Byť jsou důvody úspěchu populistických politiků, stran či hnutí mnohé, respektive lze pouze odhadovat, který důvod je silnější než jiný, který je nejdůležitější a který má vliv minimální. Vybrala jsem několik důvodů, které (nejen já) shledávám důležité.

Prvním důvodem je krize reprezentace⁶⁴ a s ní spjatý „nedostatek všímavosti mainstreamových stran vůči těžkému údělu tzv. globalization losers.“⁶⁵ Globalization losers jsou podle Kriesiho lidé, kteří zkrátka „nestíhají“ dnešní, globalizovaný svět.⁶⁶ V souvislosti s globalizací a jejími vlivy zajímavě ještě poukazuje Cas Mudde „...politici se snaží na jedné straně vysvětlit negativní ekonomický vývoj jako nevyhnutelné následky globalizace a na straně druhé si nárokují příznivou ekonomickou situaci jako výsledek jejich vlastní ekonomické politiky.“⁶⁷ Ostatně se toto tvrzení netýká pouze globalizace – namísto globalizace lze dosadit Evropskou unii (eventuálně zlidovělé synonymum

⁶⁴ KRIESI, Hanspeter. Revisiting the Populist Challenge. *Politologický časopis*. 2018, **25**(1), 15.

Dostupné z: doi:10.5817/PC2018-1-5

⁶⁵ Ibid. (překlad diplomantky)

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ MUDDE, Cas. The Populist Zeitgeist. *Government & Opposition*. 2004, **39**(4), 555-556. Dostupné z: doi:10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x (překlad diplomantky)

Brusel), Organizaci spojených národů, ekonomickou krizi, levici, pravici, chudé, bohaté apod.⁶⁸

Dalším důvodem, proč lidé populisty volí, je ten, jak populisté mluví, jaký jazyk užívají. Populistický jazyk je přitažlivý, neboť používá mnohá zjednodušení⁶⁹ nebo citově zabarvená vyjádření.⁷⁰ Byť populistická komunikace nemusí obstát jako důvod, proč lidé volí populisty, sama o sobě, populistickým politikům v některých případech napomáhá.⁷¹

Poslední důvod, který chci uvést, je touha po uznání.⁷² Vycházím z práce akademiků Onniho Hirvonena a Joonase Pennanena, kteří zdůrazňují, že „...uznání ostatními je nezbytné pro dosažení pozitivního sebepojetí sama sebe jako plnohodnotné osoby.“⁷³ Myslím, že tento poslední důvod hodně souvisí s prvním uvedeným důvodem, řekla bych, že je v mnoha případech prvotní, hlubší, příčinou. Nicméně se domnívám, že žádný z výše uvedených důvodů nebude platit vždy sám o sobě, že při bližším zkoumání motivace každého jednotlivce se budou objevovat různé kombinace všeho výše zmíněného i nezmíněného.

1.3. Pravicový populismus – případ Maďarska

Jako příklad pravicového populismu jsem si zvolila Maďarsko, tedy konkrétněji stranu Fidesz a jejího předsedu a premiéra Maďarska Viktora Orbána. Vzhledem k tomu, že v Maďarsku vládou populisté nepřerušeně již od roku 2010,⁷⁴ je možné lépe zhodnotit dlouhodobější dopady populismu na liberální demokracii v praxi.

⁶⁸ MUDDE, Cas. Europe's Populist Surge: A Long Time in the Making. *Foreign Affairs*. 2016, 95(6), 28.

⁶⁹ ROSANVALLON, Pierre. A Reflection on Populism. *Books and Ideas* [online]. 10.11.2011 [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <https://booksandideas.net/A-Reflection-on-Populism.html>

⁷⁰ WETTSTEIN, Martin, Frank ESSER a Florin BÜCHEL. What Drives Populist Styles? Analyzing Immigration and Labor Market News in 11 Countries. *Journalism and Mass Communication Quarterly*. 2016, 96(2), 532. Dostupné z: doi:10.1177/1077699018805408

⁷¹ HAMELEERS, Michael, Linda BOS a Claes DE VREESE. Framing blame: toward a better understanding of the effects of populist communication on populist party preferences. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. 2018, 28(3), 394-395. Dostupné z: doi:10.1080/17457289.2017.1407326

⁷² HIRVONEN, Onni a Joonas PENNANEN. Populism as a pathological form of politics of recognition. *European Journal of Social Theory*. 2019, 22(1), 28, 41. Dostupné z: doi:10.1177/1368431018766271

⁷³ Ibid., s. 28. (překlad diplomantky)

⁷⁴ Hungary's right-wing opposition claims election win. *BBC News* [online]. 12.4.2010 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8614101.stm>

Sám Viktor Orbán se nikterak netají svým kritickým názorem vůči konceptu liberální demokracie. Jeho snem je tzv. iliberální demokracie,^{75,76} ve které je kolektiv víc než jedinec^{77,78} a která se otevřeně hlásí ke křesťanství.^{79,80} Potlačováním významu jednotlivce tak popírá základní premisu liberální demokracie.

Co se týká populistických aspektů, tedy vztahu lid versus zkažená elita, zkaženou elitou je v očích maďarských populistů především Evropská unie,⁸¹ která je dle jejich narativu „odtržená od reality“.⁸² Západ podle Orbána upadá,^{83,84,85} a od tohoto osudu ho může zachránit pouze návrat ke křesťanským hodnotám.^{86,87} Na jedné straně tak stojí maďarský lid, vyznávající křesťanské hodnoty jako je tradiční rodina⁸⁸ a na druhé straně

⁷⁵ Prime Minister Viktor Orbán's speech at the 29th Bálványos Summer Open University and Student Camp. *Kormány* [online]. 29.7.2018 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-29th-balvanyos-summer-open-university-and-student-camp>

⁷⁶ BLOKKER, Paul. Populism as a constitutional project. *International Journal of Constitutional Law*. 2019, 17(2), 544. Dostupné z: doi:10.1093/icon/moz028

⁷⁷ Prime Minister Viktor Orbán's Speech at the 25th Bálványos Summer Free University and Student Camp. *Kormány* [online]. 30.6.2014 [cit. 2023-05-13]. Dostupné z: <https://2015-2019.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-25th-balvanyos-summer-free-university-and-student-camp>

⁷⁸ ENYEDI, Zsolt. Paternalist populism and illiberal elitism in Central Europe. *Journal of Political Ideologies*. 2016, 21(1), 11. Dostupné z: doi:10.1080/13569317.2016.1105402

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Prime Minister Viktor Orbán's speech at the 29th Bálványos Summer Open University and Student Camp. *Kormány* [online]. 29.7.2018 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-29th-balvanyos-summer-open-university-and-student-camp>

⁸¹ ANDERSON, Emma. Orbán slams Brussels 'elite' who've 'lost touch with reality'. *Politico* [online]. 24.3.2019 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/hungary-viktor-orban-slams-brussels-elite-whove-lost-touch-with-reality/>

⁸² Ibid. (překlad diplomantky)

⁸³ Interview with Prime Minister Viktor Orbán in the Austrian newspaper *Kleine Zeitung*. *Kormány* [online]. 7.5.2019 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/interview-with-prime-minister-viktor-orban-in-the-austrian-newspaper-kleine-zeitung>

⁸⁴ Prime Minister Viktor Orbán's Speech at the 25th Bálványos Summer Free University and Student Camp. *Kormány* [online]. 30.6.2014 [cit. 2023-05-13]. Dostupné z: <https://2015-2019.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-25th-balvanyos-summer-free-university-and-student-camp>

⁸⁵ Prime Minister Viktor Orbán's speech at the 29th Bálványos Summer Open University and Student Camp. *Kormány* [online]. 29.7.2018 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-29th-balvanyos-summer-open-university-and-student-camp>

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Prime Minister Viktor Orbán's Speech at the 25th Bálványos Summer Free University and Student Camp. *Kormány* [online]. 30.6.2014 [cit. 2023-05-13]. Dostupné z: <https://2015-2019.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-25th-balvanyos-summer-free-university-and-student-camp>

⁸⁸ SULLIVAN, Ferenc. PM Orbán Rules Out Gay Marriage And Embraces Traditional Values In Interview. *Hungary Today* [online]. 2.5.2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://hungarytoday.hu/pm-orban-rules-gay-marriage-embraces-traditional-values-interview-70842/>

stojí zkažená západní elita, představovaná jednak Evropskou unií⁸⁹ ale například i finančníkem Georgem Sorosem.⁹⁰

Jak jsem zmínila na začátku podkapitoly, Orbán sám otevřeně přiznává, že o liberální demokracii nestojí. Je tedy namístě zkoumat, spíše než jak populismus v Maďarsku může ohrozit liberální demokracii, to, jak daleko postupná demontáž liberální demokracie v Maďarsku postoupila.

Asi nejzávažnějším zásahem do liberální demokracie v Maďarsku je ústava z roku 2011 a dodatky k ní. Maďarská ústava byla již od počátku kritizována,⁹¹ například za definici manželství jako svazku muže a ženy⁹² (pokud tedy nedojde ke změně ústavy, je vyloučeno manželství partnerů stejného pohlaví) nebo za možnost uložení trestu odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněčného propuštění.^{93,94} Zatím má maďarská ústava deset dodatků,⁹⁵ z nichž některé představují další zásahy liberální demokracii. Byla omezena pravomoc ústavního soudu přezkoumávat ústavu a dodatky k ní, nyní je nemůže ústavní soud přezkoumávat meritorně.^{96,97} Došlo tedy k zásadnímu omezení možnosti soudního přezkumu ústavy, byl narušen princip brzd a rovnováh, neboť byla omezena možnost kontroly moci zákonodárné mocí soudní. Výše zmíněná ustanovení (mimo omezeného soudního přezkumu) by sama o sobě nemusela v jiné zemi představovat velké ohrožení liberální demokracie, nicméně v kontextu Maďarska není těžké vidět, že uvedená ustanovení jsou v souladu s Orbánovou vizí iliberální demokracie a napomáhají tedy takový systém postupně budovat.

⁸⁹ ANDERSON, Emma. Orbán slams Brussels 'elite' who've 'lost touch with reality'. *Politico* [online]. 24.3.2019 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/hungary-viktor-orban-slams-brussels-elite-whove-lost-touch-with-reality/>

⁹⁰ VERSECK, Keno. Viktor Orban's campaign against George Soros 'mercenaries'. *Deutsche Welle* [online]. 4.8.2018 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/viktor-orbans-campaign-against-george-soros-mercenaries/a-44954661>

⁹¹ Hungarians protest against new Fidesz constitution. *BBC News* [online]. 3.1.2012 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-16387117>

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Hungary's Constitution of 2011 *Constitute Project* [online]. [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Hungary_2011.pdf, (jedná se o verzi z roku 2011, bez dodatků)

⁹⁵ Parliament Approves 10th Amendment to Constitution. *Hungary Today* [online]. 24.5.2022 [cit. 2023-05-13]. Dostupné z: <https://hungarytoday.hu/hungarian-parliament-10th-amendment-decree-constitution-orban-government-state-of-emergency/>

⁹⁶ Hungary defies critics over change to constitution. *BBC News* [online]. 11.3.2013 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-21740743>

⁹⁷ The Fundamental Law of Hungary. *Hungarian National Assembly* [online]. [cit. 2023-05-13]. Dostupné z: <https://www.parlament.hu/documents/125505/138409/Fundamental+law/>

Problematická ovšem není jen maďarská ústava. Ani občanská společnost není ochráněna před Orbánovým tažením za iliberální demokracii, kdy pravděpodobně nejnámějšími oběťmi jsou Středoevropská univerzita⁹⁸ a neziskové organizace pomáhající imigrantům.⁹⁹

Co se tedy s liberální demokracií děje v Maďarsku? Bohužel musím konstatovat, že se Viktoru Orbánovi daří postupně naplňovat jeho sen o iliberální demokracii. Zcela jistě by ne všechny výše zmíněné body samostatně představovaly zásadní riziko pro liberální demokracii – např. zakotvení manželství pouze jako sňatku muže a ženy (byť s tím osobně nesouhlasím). Lze bohužel vysledovat určitý nebezpečný trend v přijímání různých omezení jednotlivých aspektů liberální demokracie, která ostatně nemá jako koncept ani oporu u vládnoucí elity v podobě strany Fidesz, která je již několik volebních období u moci. Za takových podmínek tedy lze říci, že populismus v Maďarsku představuje závažné nebezpečí pro liberální demokracii neboť ji již postupně s úspěchem demontuje.

1.4. Levicový populismus – případ Španělska

Za příklad levicového populismu jsem si zvolila španělskou populistickou stranu Podemos. Jádrem populismu v pojetí strany Podemos je elita představovaná například španělským establishmentem¹⁰⁰ nebo bankéři.¹⁰¹ Strana samotná se neoznačuje za levicovou¹⁰² – neboť sama takové dělení politických stran odmítá.¹⁰³ Nicméně pozici na pravolevém politickém spektru si lze dovodit z toho, co slibují, namátkově: zkrácení

⁹⁸ Hungary passes bill targeting Central European University. *BBC News* [online]. 4.4.2017 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-39493758>

⁹⁹ THAN, Krisztina. Hungary submits anti-immigration 'Stop Soros' bill to parliament. *Reuters* [online]. 14.2.2018 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-hungary-soros-law/hungary-submits-anti-immigration-stop-soros-bill-to-parliament-idUSKCN1FY1JE>

¹⁰⁰ TREMLETT, Giles. The Podemos revolution: how a small group of radical academics changed European politics. *The Guardian* [online]. 31.3.2015 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/31/podemos-revolution-radical-academics-changed-european-politics>

¹⁰¹ SOLA, Jorge a César RENDUELES. Podemos, the upheaval of Spanish politics and the challenge of populism. *Journal of Contemporary European Studies*. 2018, 26(1), 104. Dostupné z: doi:10.1080/14782804.2017.1304899

¹⁰² HALIFA-LEGRAND, Sarah. Podemos a-t-il été sauvé par Syriza ?. *L'Obs* [online]. 3.2.2015 [cit. 2023-05-13]. Dostupné z: <https://www.nouvelobs.com/monde/20150203.OBS1583/podemos-a-t-il-ete-sauve-par-syriza.html>

¹⁰³ MOTOS, Carlos. 'Let the Citizens Fix This Mess!' Podemos' Claim for Participatory Democracy in Spain. *Politics and Governance*. 2019, 7(2), 191. Dostupné z: doi:10.17645/pag.v7i2.1893

pracovního týdne na 35 hodin,¹⁰⁴ zvýšení daní vysokopříjmovým osobám¹⁰⁵ nebo bránění privatizace zdravotnictví.¹⁰⁶ Postupem času však strana od některých požadavků ustoupila¹⁰⁷ – například od snížení důchodového věku z 65 let na 60 let.¹⁰⁸

Co se týká možného ohrožení liberální demokracie ze strany Podemos – zatím tomu nic nenasvědčuje.¹⁰⁹ Jediné, v čem do budoucna spatřuji potenciální riziko pro liberální demokracii, jsou některé antipluralistické aspekty rétoriky této strany. Sami o sobě říkají, že reprezentují 99% obyvatel Španělska¹¹⁰ a přestože samotná kritika politického a ekonomického establishmentu liberální demokracii neohrožuje, přispívá tato kritika k polarizaci společnosti¹¹¹ a může tak představovat riziko do budoucna. Za sebe ještě dodávám, že považuji např. požadavek na vystoupení z NATO¹¹² za potenciálně rizikový, neboť se domnívám, že platí rovnice: vnější bezpečnost se rovná vnitřní bezpečnost, ale tomu bych se ráda podrobněji věnovala v části třetí. I přesto ale nepovažuji stranu Podemos za bezprostřední ohrožení liberální demokracie ve Španělsku. S ohledem na to, že se v politice již nějaký čas pohybují (byť ne zdaleka tak dlouho jako např. strana Fidesz nebo hnutí ANO) se domnívám, že byť s mnoha jejich návrhy nesouhlasím, tak lze říci, že se nemusíme bát, že by strana Podemos demontovala liberální demokracii ve Španělsku podobně jako Viktor Orbán v Maďarsku. Je samozřejmě možné, že mi budoucí vývoj nedá za pravdu. Nicméně se domnívám, že je ještě brzy označit tuto stranu za

¹⁰⁴ TOYER, Julien. Spain's poll-topping Podemos tones down radical plans in manifesto. Reuters [online]. 28.11.2014 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-podemos/spains-poll-topping-podemos-tones-down-radical-plans-in-manifesto-idUSKCN0JC1OC20141128>

¹⁰⁵ FABER, Sebastiaan a Bécquer SEGUÍN. Spain Just Formed Its First Left Coalition Government in More Than 80 Years. *The Nation* [online]. 7.1.2020 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.thenation.com/article/archive/spain-podemos-catalonia-socialism/>

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ TOYER, Julien. Spain's poll-topping Podemos tones down radical plans in manifesto. Reuters [online]. 28.11.2014 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-podemos/spains-poll-topping-podemos-tones-down-radical-plans-in-manifesto-idUSKCN0JC1OC20141128>

¹⁰⁸ Ibid

¹⁰⁹ SOLA, Jorge a César RENDUELES. Podemos, the upheaval of Spanish politics and the challenge of populism. *Journal of Contemporary European Studies*. 2018, 26(1), 111-112.

¹¹⁰ KLOSOVÁ, Kristina. Zástupce Podemos pro DR: Jde nám o změny pro 99 procent. *Deník Referendum* [online]. 26.9.2015 [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/21336-zastupce-podemos-pro-dr-jde-nam-o-zmeny-pro-99-procent>

¹¹¹ HAMELEERS, Michael, Linda BOS a Claes DE VREESE. Framing blame: toward a better understanding of the effects of populist communication on populist party preferences. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. 2018, 28(3), 394. Dostupné z: [doi:10.1080/17457289.2017.1407326](https://doi.org/10.1080/17457289.2017.1407326)

¹¹² MILLS, George. 'I want Spain out of Nato': Podemos leader. *The Local* [online]. 17.11.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.thelocal.es/20141117/i-would-take-spain-out-of-nato-podemos-leader/>

korektiv demokracie ve Španělsku, neboť na takové zhodnocení se v politice ještě tak dlouho nepohybují.

1.5. Technokratický populismus – případ České republiky

Technokratický populismus kombinuje prvky technokracie – Daniele Caramani ji definuje jako: „*formu (politické – pozn. diplomantky) reprezentace zdůrazňující význam odbornosti při identifikaci a implementaci nestranných a věcných řešení problémů společnosti.*“¹¹³, tedy politická rozhodnutí se zdůvodňují vhodným expertním názorem – a populismu. Technokracie a populismus jsou tedy rozdílné pojmy, nicméně mají podobný základ – antipluralismus.¹¹⁴ Technokratický populismus lze definovat jako „*ideologii, která odmítá tradiční politické strany na levé a na pravé straně (politického spektra – pozn. diplomantky) a která slibuje apolitická odborná řešení, která budou ku prospěchu obyčejných lidí.*“¹¹⁵ Technokratický populismus nemusí být zvláštním typem vedle pravicového či levicového populismu, může být se kterýmkoliv z nich zkombinovaný. V mé práci stojí jako zvláštní druh mimo oba dva výše zmíněné druhy populismů, neboť jsem si jako příklad vybrala hnutí ANO 2011, které nelze nikam jinak zařadit.¹¹⁶

Jádrem technokratického populismu hnutí ANO 2011 je pracovitý, schopný lid stojící proti neschopným a jinak nedostatečným elitám. Hnutí se takto vyprofilovalo již na samém počátku politické činnosti, stačí se podívat na slogan „*Jsmo schopný národ, jen nás řídí nemehla.*“¹¹⁷ používané roku 2013 v předvolební kampani do poslanecké sněmovny (tedy prvních pro hnutí). Hnutí ANO 2011 se již od začátku distancuje od tradičních stran¹¹⁸ – další předvolební slogan v roce 2013 byl „*Nejsme jako politici,*

¹¹³ CARAMANI, Daniele. Will vs. Reason: The Populist and Technocratic Forms of Political Representation and Their Critique to Party Government. *American Political Science Review*. 2017, **111**(1), 55. Dostupné z: doi:10.1017/S0003055416000538 (překlad diplomantky)

¹¹⁴ Ibid., s. 64

¹¹⁵ BUŠTÍKOVÁ, Lenka a Petra GUASTI. The State as a Firm: Understanding the Autocratic Roots of Technocratic Populism. *East European Politics and Societies*. 2019, **33**(2), 304. Dostupné z: doi:10.1177/0888325418791723 (překlad diplomantky)

¹¹⁶ HAVLÍK, Vlastimil. Technocratic Populism and Political Illiberalism in Central Europe. *Problems of Post Communism*. 2019, 66(6), 378. Dostupné z: doi:10.1080/10758216.2019.1580590

¹¹⁷ Pár slov o ANO. *ANO, bude líp* [online]. [cit. 2020-05-21]. Dostupné z:

<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/par-slov-o-ano/>

¹¹⁸ Ibid.

makáme.“¹¹⁹ I samotné označení hnutí – a ne politická strana – naznačuje snahu o distancování od tradičních neboli mainstreamových politických stran.

Technokratický aspekt populismu hnutí ANO 2011 spočívá především v přístupu „řídít stát jako firmu“¹²⁰, kdy je kladen důraz na účelnost a efektivnost.^{121,122} Dalším aspektem technokratického populismu je prosazování tzv. vlády odborníků.^{123,124}

Některé Babišem navrhované úpravy byly v rozporu s institucionální fragmentací (jako například návrhy na zrušení senátu, obecních a krajských zastupitelstev).¹²⁵ Někteří autoři nepovažovali za potenciálně rizikové jednotlivé změny ale jejich kombinaci.¹²⁶ Často bylo argumentováno státy s jednokomorovými parlamenty v Evropě, Babiš ve své knize *O čem sním, když náhodou spím* uvádí příklad skandinávských zemí, kde v současnosti žádná země nemá druhou komoru parlamentu.¹²⁷ Některé skandinávské země druhou komoru parlamentu v průběhu času zrušily (například Švédsko).¹²⁸ Při bližším pohledu ale zjistíme, že když Švédsko přešlo na jednokomorový systém, zvýšilo zároveň počet členů zbývající komory.¹²⁹ Babiš naopak navrhoval nejen zrušení senátu ale současně i snížení počtu členů poslanecké sněmovny.¹³⁰ Proti navrhovaným změnám

¹¹⁹ MACHOVÁ, Martina a Jan NĚMEC. Stropnický: Nejsme jako oni, nestojí za námi Hrdlička. *Aktuálně* [online]. 14.9.2013 [cit. 2020-05-21]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/stropnicky-nejsme-jako-oni-nestoji-za-nami-hrdlicka/r~63f49dea1d2c11e3bc040025900fea04//>

¹²⁰ BABIŠ, Andrej. Řídit stát jako firmu? A proč ne... *ANO, bude líp* [online]. 10.8.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/35090/ridit-stat-jako-firmu-a-proc-ne>

¹²¹ Ibid.

¹²² BUŠTÍKOVÁ, Lenka a Petra GUASTI. The illiberal turn or swerve in central Europe?. *Politics and Governance*. 2017, 5(4), 169. Dostupné z: doi:10.17645/pag.v5i4.1156

¹²³ Ibid.

¹²⁴ ROVENSKÝ, Jan. Babiš: Do vlády dám odborníky. *Novinky* [online]. 27.10.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/babis-do-vlady-dam-odborniky-40049870>

¹²⁵ SURMANOVÁ, Kateřina a Ondřej KOUTNÍK. Babiš: Ať si každý volí jen svého prezidenta, poslance a starostu. *Lidovky* [online]. 2.7.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/babis-at-si-kazdy-voli-jen-sveho-prezidenta-poslance-a-starostu.A170701_152531_ln_domov_ele

¹²⁶ PIKA, Tomáš. Politolog Lebeda: Některé sny a vize Andreje Babiše jsou pro demokracii dosti nebezpečné. *HlídacíPes* [online]. 17.9.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/sen-andreje-babise-coby-ohrozeni-svobodu-demokracii-cr/>

¹²⁷ BABIŠ, Andrej. *O čem sním, když náhodou spím* [online]. 2017, s. 131 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/o-cem-snim-kdyz-nahodou-spim.pdf>

¹²⁸ The development of constitutional law in Sweden. *The Constitution of Sweden: The Fundamental Laws and the Riksdag Act* [online]. 2016, s. 14-16 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-constitution-of-sweden-160628.pdf>

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ BABIŠ, Andrej. *O čem sním, když náhodou spím* [online]. 2017, s. 129 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/o-cem-snim-kdyz-nahodou-spim.pdf>

se ale zvedla vlna nesouhlasu^{131,132,133} a Babiš poté od návrhu upustil.¹³⁴ Je otázkou, zda se hnutí ANO 2011 nebude snažit tyto či jiné podobné návrhy prosadit v budoucnu.

Byť Andrej Babiš a hnutí ANO již nejsou nyní u moci, myslím, že i tak stojí za to zhodnotit, jaký měli vliv na liberální demokracii v České republice. Obecně se dá říci, že ve prospěch liberální demokracie v České republice mluví to, že nakonec žádný z výše zmíněných návrhů nebyl přijat. Co je ale potenciálním nebezpečím pro liberální demokracii je narativ negativního vyobrazení „tradiční“ politiky, představována mimo jiné někdy i zdoluhavými či neefektivními postupy. Zdoluhavé a neefektivní postupy – včetně zdoluhavých a neefektivních diskuzí – jsou ale cenou za politický pluralismus a tedy i funkční liberální demokracii. Nicméně se nedomnívám, že hnutí ANO představovalo a představuje zásadnější hrozbu pro liberální demokracii, zcela určitě není takovou hrozbou jako například Fidesz v Maďarsku. Je otázkou do budoucna, jak velkým problémem může být právě negativní narativ o tradičních politicích používaný ANO, zda nějak závažněji naruší například důvěru v politiku jako takovou. Já si to nemyslím a domnívám se, že to potvrzují koneckonců i výsledky posledních voleb – ANO je v opozici a Andrej Babiš se nestal prezidentem. Zcela určitě liberální demokracii v Česku ani ANO ani Andrej Babiš neposílili, na druhou stranu ji ani zásadněji nepoškodili a pokud se do budoucna nezmění jejich požadavky a rétorika, domnívám se, že to tak i zůstane.

¹³¹ KOUTNÍK, Ondřej. Wintr: Kumulace radikálních změn bych se bál, mix Babišových vizí by mohl být nebezpečný. *Lidovky* [online]. 15.7.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/wintr-kumulace-radikalnich-zmen-bych-se-bal.A170715_154247_In_domov_ELE

¹³² KOLMAN, Petr. Zrušit obecní zastupitelstva: Babiš se snad nadobro zbláznil? *Reflex* [online]. 9.7.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/volby-volby-2017/80481/zrusit-obecni-zastupitelstva-babis-se-snad-nadobro-zblaznil.html>

¹³³ HANÁČEK, Vladimír. Snížení počtu zákonodárců — nejde o úspory, ale o útok na systém. *Deník Referendum* [online]. 14.7.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/25649-snizeni-poctu-zakonodarcu-nejde-o-uspory-ale-o-utok-na-system>

¹³⁴ PERKNEROVÁ, Kateřina. Andrej Babiš: O spolupráci s Okamurou neuvažují. *Deník* [online]. 4.8.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/andrej-babis-o-spolupraci-s-okamurou-neuvazuji-20170804.html

2 Média

2.1. Role médií

Média jsou neodmyslitelnou součástí našich životů, ať již chceme nebo nechceme. I díky nim získáváme informace, chápeme svět okolo nás.¹³⁵ Mají vliv prakticky na všechny aspekty života, včetně práva a politiky.

„Demokracii se daří výhradně v informovaném prostředí.“¹³⁶ Přezdívána někdy jako hlídací pes demokracie však mají někdy i negativní stránku. Stačí se podívat do naší historie: hilsneriáda, média ve službách totalitních režimů – v žádném z těchto případů se média jako hlídací pes demokracie nezachovala. Na druhou stranu mohou být významným nositelem a prostředníkem liberálně-demokratických idejí a tak mohou být nejen hlídacím psem demokracie, ale mohou být jakýmsi majákem v temnotě totalit nebo jiných nedemokratických režimů. Opět se stačí podívat do naší historie, kdy jako takový maják za minulého režimu bylo například rádio Svobodná Evropa¹³⁷ nebo Hlas Ameriky.¹³⁸

V současné době se v našem prostoru nepohybujeme mezi takovými krajnostmi, tedy média ve službách totalitních režimů na jedné straně a rádio Svobodná Evropa jako jeden z mála pravdivých, demokratických zdrojů na straně druhé. Avšak otázka, zda jsou média spíše hlídacími psy demokracie, potažmo zda demokracii podporují či ji ohrožují, zůstává.

Nicméně nic na světě není černobílé a žádná tvrzení neplatí vždy a všude. Média mohou demokracii citelně poškodit či se rovnou podílet na její demontáži. A stejně jako jsem v první kapitole rozebírala, zda a jak může populismus podrývat liberální

¹³⁵ HAMELEERS, Michael a Rens VLIEGENTHART. The Rise of a Populist Zeitgeist? A Content Analysis of Populist Media Coverage in Newspapers Published between 1990 and 2017. *Journalism Studies*. 2020, 21(1), 32. Dostupné z: doi:10.1080/1461670X.2019.1620114

¹³⁶ CHARLES, Alec. Media and/or Democracy. In: CHARLES, Alec, ed. *Media/Democracy*. Cambridge Scholars Publishing, 2013, s. 13.

¹³⁷ ŠTRÁFELDOVÁ, Milena. Volá hlas svobodného Československa. Rádio Svobodná Evropa vysílá už 70 let. *Český rozhlas Plus* [online]. 1.5.2021 [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/vola-hlas-svobodneho-ceskoslovenska-radio-svobodna-evropa-vysila-uz-70-let-8479983>

¹³⁸ HERTL, David. „Zde Washington, Hlas Ameriky,“ ozvalo se poprvé 24. února 1942. *Český rozhlas Plus* [online]. 12.8.2022 [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/zde-washington-hlas-ameriky-ozvalo-se-poprve-24-unora-1942-7775223>

demokracii, tak se v této kapitole budu věnovat tomu, zda a jakým způsobem mohou liberální demokracii podřývat média.

Ráda bych ještě na konec této podkapitoly dodala, že to, co je obsahem médií a jak je tento obsah podáván, není vždy čistě výsledkem nějakého hodnotového ukotvení či postoje autora. Vedle osobního postoje se může jednat např. o určitou komerční motivaci.¹³⁹

Média neexistují ve vzduchoprázdnu. Jejich obsah nevzniká z ničeho. Jak uvádí Jürgen Habermas, velké a zavedené tituly nastolují témata i pro ostatní média.¹⁴⁰ Podle Habermase disponují média tzv. mediální mocí „*pokud volí a prezentují politicky relevantní obsahy, a tím zasahují do formování veřejných mínění.*“¹⁴¹ Jedná se zkrátka o určitý filtr.¹⁴² Nicméně je nutné mít na paměti, jak jsem již uváděla výše, že zpravodajské filtry mohou být nastaveny různě a nelze si tedy představovat, že jediným hlediskem je vždy touha po komplexním a správném podání určité informace, zasazené do širšího kontextu. Obecně tedy nelze apriori říci, zda média liberální demokracii oslabují nebo posilují, zda populismu napomáhají či mu škodí. Vždy bude záležet na konkrétních okolnostech.

Habermas pracuje s teorií deliberativní demokracie. Aby tato demokracie fungovala, jsou nezbytné dva prvky:¹⁴³ média¹⁴⁴ – která jsou imunní vůči stírání hranic mezi mediálním a politickým světem¹⁴⁵ a která nejsou zneužívána k prosazení vlastních politických zájmů¹⁴⁶ – a aktivní společnost.¹⁴⁷ Myslím, že obě tyto podmínky lze vztáhnout obecněji i na jiné typy demokracii. Ve zdravé, liberální demokracii, by obě tyto podmínky měly být také splňovány. Pokud splňovány nebudou, liberální demokracie bude křehčí, náchylnější k oslabení či poškození.

¹³⁹ WETTSTEIN, Martin, Frank ESSER a Florin BÜCHEL. What Drives Populist Styles? Analyzing Immigration and Labor Market News in 11 Countries. *Journalism and Mass Communication Quarterly*. 2016, 96(2), 531. Dostupné z: doi:10.1177/1077699018805408

¹⁴⁰ Má demokracie ještě nějaký epistemický rozměr? Empirický výzkum a normativní teorie. In: HABERMAS, Jürgen. *Diskurzivní teorie liberální demokracie*. Nakladatelství Karolinum, 2018, s. 187.

¹⁴¹ *Ibid.*, s. 186.

¹⁴² *Ibid.*

¹⁴³ *Ibid.*, s. 160.

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ *Ibid.*, s. 190-191.

¹⁴⁶ *Ibid.*, s. 192.

¹⁴⁷ *Ibid.*, s. 160, 192-193.

2.2. Framing neboli rámování (frame building)

Prvním způsobem, jak mohou média pracovat se zprávou, je framing (frame building). V kontextu mé práce pojem rámce (v angličtině frames) znamenají „*schémata, jak chápat svět*“.¹⁴⁸ Davis Giles pak rámování definuje jako „*proces, kterým je téma prezentováno z určitého úhlu pohledu (či z více úhlů) a který navádí publikum k vyvození určitých závěrů a k pochopení určitých narážek ohledně dalších témat.*“¹⁴⁹ Zjednodušeně řečeno – jedná se stavění určitého obrazu o konkrétním tématu¹⁵⁰ Právě rámování toho kterého tématu v konkrétním článku mě bude ve třetí části mé práce zajímat nejvíce. Byť jak už asi nyní z výše uvedeného vyplývá, nejedná se o zcela exaktní vědu. Frame building se pak „*zabývá interakcí mezi různými činiteli, jak zarámovat určité téma a jak je nakonec takové téma zarámováno ve zprávách.*“¹⁵¹

Brüggemann pak framing dále dělí,¹⁵² rozlišujícím hlediskem je to, „*zda jsou rámce předkládané ve zpravodajství převážně v konfliktu či zda jsou v souladu s novinářovou osobní interpretací tématu.*“¹⁵³

První způsob označuje jako frame – setting. Jedná se o případ, kdy „*novináři rámuji téma převážně v souladu s jejich osobní interpretací tématu*“.¹⁵⁴ V tomto případě to znamená, že to, co novinář říká či píše, odpovídá tomu, co si myslí. Druhý způsob je pak označován jako frame sending, který Brüggemann definuje jako „*postup, při kterém jsou rámce pouze předávány a to tak jak jsou prezentovány různými veřejnými činiteli.*“¹⁵⁵ V tomto případě novinář říká či píše to, co si myslí někdo jiný a co si nemyslí on sám. Nutno však dodat, že v praxi se oba dva postupy prolínají,¹⁵⁶ navíc existuje ještě další varianta, a to kontextualizace předávaných rámců.¹⁵⁷ V mé práci se frame sendingem a frame settingem prakticky zabývat nebudu, neboť je zvenku často obtížně posouditelné,

¹⁴⁸ BRÜGGEMANN, Michael. Between Frame Setting and Frame Sending: How Journalists Contribute to News Frames. *Communication Theory*. 2014, **24**(1), 62-63. Dostupné z: doi:10.1111/comt.12027

¹⁴⁹ GILES, David. *Psychologie médií*. Grada, 2012, s. 119.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ DE VREESE, Claes H., ed. Mediatization of News: The Role of Journalistic Framing. In: ESSER, Frank a Jesper STRÖMBÄCK. *Mediatization of Politics : Understanding the Transformation of Western Democracies*. Palgrave Macmillan UK, 2014, s. 139. ISBN 9781137275844.

¹⁵² BRÜGGEMANN, Michael. Between Frame Setting and Frame Sending: How Journalists Contribute to News Frames. *Communication Theory*. 2014, **24**(1), 64.

¹⁵³ Ibid., s. 65.

¹⁵⁴ Ibid., s. 64.

¹⁵⁵ Ibid., s. 64.

¹⁵⁶ Ibid., s. 65-66.

¹⁵⁷ Ibid., s. 66.

jaké jsou skutečné postoje k danému tématu toho či onoho autora. Framing je pak také „součástí širšího procesu definování toho, o čem se mluví ve veřejných debatách.“¹⁵⁸ Média mohou otevírat důležitou diskuzi o dosud nediskutovaném tématu, na druhou stranu však mohou být zdrojem populistického obsahu.

2.3. Užitý jazyk

Již v dřívější kapitole jsem uvedla, že populisté často používají citově zabarvený jazyk a zjednodušování. A se zjednodušováním souvisí jazykový jev, důležitý pro poulisty – nálepkování.

Místo výrazu nálepkování můžeme užít pojem cejchování, který lze popsat jako „označení krátkým, jednoduchým, výstižným, snadno zapamatovatelným slovním cejchem.“¹⁵⁹ Taková nálepka pomáhá populistům zjednodušovat některé situace a rozlišovat, kdo „patří k nám“ a kdo ne. A na druhou stranu může sloužit v rámci politického boje jako prostředek ke znevažování politického soupeře.¹⁶⁰

Hameleers a Vliegenthart definují 4 základní prvky populistického diskurzu a to: „zaměření na lid, antielitismus, pravicové vyloučení (určitých skupin – pozn. diplomantky) a levicové vyloučení (určitých skupin – pozn. diplomantky).“¹⁶¹ Kdo je členem vyloučené skupiny záleží právě na tom, zda mluvíme o pravicovém nebo levicovém vyloučení.¹⁶²

Spolu s rámováním mě právě použitý jazyk bude ve třetí části diplomové práce zajímat nejvíce. Tyto aspekty se totiž dají dobře analyzovat u každého konkrétního textu. Byť mám v této části rámování a užitý jazyk jako samostatné podkapitoly, v rámci třetí části práce se oba prvky budou prolínat.

¹⁵⁸ BRÜGGEMANN, Michael. Between Frame Setting and Frame Sending: How Journalists Contribute to News Frames. *Communication Theory*. 2014, **24**(1), 61-62.

¹⁵⁹ NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek*. Grada, 2018, s.167

¹⁶⁰ MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Praha: Dybbuk, 2017, s.23

¹⁶¹ HAMELEERS, Michael a Rens VLIEGENTHART. The Rise of a Populist Zeitgeist? A Content Analysis of Populist Media Coverage in Newspapers Published between 1990 and 2017. *Journalism Studies*. 2020, **21**(1), 20. Dostupné z: doi:10.1080/1461670X.2019.1620114

¹⁶² Ibid.

2.4. Vliv médií

V předchozích podkapitolách jsem nastínila některé způsoby, kterými mohou média působit na adresáty svých sdělení. Nyní se přesunu k možným efektům médií na adresáty, tedy tomu, jak mohou ovlivňovat nálady a názory ve společnosti a jak mohou napomáhat populismu či proti němu bojovat.

Na začátek bych uvedla, že efekt médií je různý na různé skupiny osob. Pro další text je ale nejprve nutné vysvětlit jeden pojem z psychologie – priming. Jedná se o: „*jev, při kterém vystavení jednomu podnětu ovlivňuje, jak osoba zareaguje na další, podobný podnět.*“¹⁶³ Zjednodušené řečeno – předchozí zkušenost ovlivňuje reakci na pozdější obdobnou zkušenost.

Co se týká otázky, zda média mohou posilovat či oslabovat populistické postoje u jedince, záleží na již vytvořeném postoji jedince. Zjednodušeně by se dalo říci, že jsou schopna přesvědčovat přesvědčené.¹⁶⁴ Rozdělení společnosti v postoji k populismu posiluje i množství populistického obsahu v médiích bez kontextualizace.¹⁶⁵ Tedy: „*čím více jsou populistické zprávy zveřejňovány ve zpravodajství, aniž by byly rozporovány, tím více se rozděluje veřejné mínění v tom, zda podporuje či nesouhlasí s populismem.*“¹⁶⁶ S tím souvisí i fakt, že i výběr zdrojů může napomáhat uzavírání se v té které názorové bublině.¹⁶⁷

V předchozích částech textu jsem popisovala především negativní vlivy médií v souvislosti s populismem. Nebylo by však přesné vnímat média pouze touto optikou. V řadě případů jsou média kritičtější vůči populistickým politikům.¹⁶⁸ S tím souvisí i

¹⁶³ Priming. *Psychology Today* [online]. [cit. 2022-06-07]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/us/basics/priming>

¹⁶⁴ MÜLLER, Philipp, Christian SCHEMER, Martin WETTSTEIN, Anne SCHULZ, Dominique S. WIRZ, Sven ENGESSER a Werner WIRTH. The Polarizing Impact of News Coverage on Populist Attitudes in the Public: Evidence From a Panel Study in Four European Democracies. *Journal of Communication*. 2017, 67(6), 972-973. Dostupné z: doi:10.1111/jcom.12337

¹⁶⁵ Ibid., s. 988.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ HAMELEERS, Michael, Carsten REINEMANN, Desirée SCHMUCK a Nayla FAWZI. The Persuasiveness of Populist Communication. In: REINEMANN, Carsten, James STANYER, Toril AALBERG, Frank ESSER a Claes H. DE VREESE, ed. *Communicating Populism: Comparing Actor Perceptions, Media Coverage, and Effects on Citizens in Europe*. Routledge, 2019, s. 159. ISBN 978-0-429-40206-7.

¹⁶⁸ WETTSTEIN, Martin, Frank ESSER, Anne SCHULZ, Dominique S. WIRZ a Werner Wirth. News Media as Gatekeepers, Critics, and Initiators of Populist Communication: How Journalists in Ten Countries Deal with the Populist Challenge. *International Journal of Press/Politics*. 2018, 23(4), 488-489. Dostupné z: doi:10.1177/1940161218785979

skutečnost, že se populisté (navzdory obecnému přesvědčení) v médiích až tak často neobjevují.¹⁶⁹

¹⁶⁹ WETTSTEIN, Martin, Frank ESSER, Anne SCHULZ, Dominique S. WIRZ a Werner Wirth. News Media as Gatekeepers, Critics, and Initiators of Populist Communication: How Journalists in Ten Countries Deal with the Populist Challenge. *International Journal of Press/Politics*. 2018, 23(4), 487. Dostupné z: doi:10.1177/1940161218785979

3 Analýza článků

3.1. Metodologie

V předchozích částech mé práce jsem se věnovala populismu a médiím obecně. V další části chci aplikovat získané poznatky na konkrétní články. V první části mé práce jsem se zabývala populismem a jeho třemi typy – pravicovým, levicovým a technokratickým. Pro každý z těchto typů jsem vyhledala příklad konkrétního státu a konkrétní populistické politické strany, které za sebou už měly úspěch ve volbách.

V návaznosti na první část se v této části věnuji mediálně zajímavým kauzám, které souvisejí s populistickými stranami či politiky z první části. Konkrétněji se jedná o novelu vysokoškolského zákona v případě strany Fidesz, o návrh na vystoupení Španělska z NATO v případě Podemos a o návrh na zrušení Senátu ČR a zrušení obecních zastupitelstev v případě ANO 2011.

Pro účely mé práce mi přišla nejvhodnější sémiotická analýza, jejímž „cílem je vyložit text s ohledem na kulturní, politické, historické či společenské tradice a okolnosti. Zkušenosti a znalosti výzkumníka jsou při užití sémiotické analýzy rozhodující.“¹⁷⁰ Jde tedy o relativně volnou interpretaci konkrétního textu ve vztahu k předchozí teoretické části.

Pro účely diplomové práce jsem zvolila sémiotickou analýzu několika článků z novin a zpravodajských serverů. Pracovala jsem pouze se zpravodajstvím, vynechávala jsem názorové příspěvky. Volila jsem i zahraniční i domácí zdroje napříč mediálním světem. Pracovala jsem pouze se seriózními zdroji, bulvární zdroje jsem vynechala.

U každého příkladu uvádím zdroj, hodnotím rámování, použitý jazyk a celkové vyznění článku. Ráda bych zdůraznila, že jsem se nezabývala populistickým charakterem samotných výroků a činů politických představitelů, ale pouze tím, jak s nimi média zacházejí – a zda tak populismus zesilují či oslabují.

¹⁷⁰ TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Portál, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7367-683-4.

3.2. Analýza článků – Španělsko

Jako příklad kontroverzního tématu související se španělskou populistickou stranou Podemos jsem si zvolila návrh na vystoupení Španělska z NATO. Tento záměr má strana Podemos již od svého začátku v politice¹⁷¹ a ještě minimálně v lednu roku 2022 na něm trvala¹⁷². Po počátku ruské invaze na Ukrajinu jsem nebyla schopna najít žádný mediální výstup, kde by strana explicitně záměr stále podporovala. Nejvíce se tomu asi blíží vyjádření mluvčího Unidas Podemos v září 2022, která je sice kritikou NATO, nicméně požadavek na vystoupení v ní výslovně vyjádřený není: „*Každý ví, co si myslíme o NATO (strana je tvrdošijně proti vojenskému paktu), ale zároveň je to záležitost, která ovlivňuje nezávislost Finska a Švédska.*“¹⁷³ Nicméně se pro kontext sluší dodat, že se strana zdržela hlasování o rozšíření NATO o Švédsko a Finsko ve španělském parlamentu v září 2022.¹⁷⁴

Proč jsem si vybrala právě návrh na vystoupení Španělska z NATO? Ve světle nynější ruské invaze na Ukrajinu je otázka členství jakéhokoliv státu v NATO vysoce aktuální. NATO slouží i jako odstrašující prostředek vůči Rusku.¹⁷⁵ Nedomnívám se, že je zájmem Podemos ohrožit liberální demokracii ve Španělsku či bezpečnost Španělska samotného, ale domnívám se, že členství v NATO je vhodnou bezpečnostní zárukou pro všechny členské státy. I dříve neutrální státy jako právě výše zmíněné Švédsko či Finsko nyní požádaly o členství.¹⁷⁶

¹⁷¹ MILLS, George. ‘I want Spain out of Nato’: Podemos leader. *The Local* [online]. 17.11.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.thelocal.es/20141117/i-would-take-spain-out-of-nato-podemos-leader/>

¹⁷² HELLER, Fernando. Spanish leftists oppose Black Sea mission, NATO membership. *Euractiv* [online]. 24.1.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/spanish-leftists-oppose-black-sea-mission-nato-membership/

¹⁷³ HELLER, Fernando. Controversial vote on NATO enlargement splits Spanish coalition. *Euractiv* [online]. 15.9.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/controversial-vote-on-nato-enlargement-splits-spanish-coalition/ (překlad diplomantky)

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ ANÝŽ, Daniel. Jako za studené války. NATO odstrašuje Rusko, nejen 300 tisíce vojáků v pohotovosti. *Aktuálně.cz* [online]. 28.6.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/jako-za-studene-valky-nato-odstrasuje-rusko-nejen-300-tisici/r~6f71d24af6c211ec93abac1f6b220ee8/>

¹⁷⁶ HENLEY, Jon. Finland and Sweden confirm intention to join Nato. *The Guardian* [online]. 15.5.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2022/may/15/finland-formally-confirms-intention-to-join-nato-russia>

Do určité míry jde o jistý druh prevence. Pokud je v ohrožení stát jako celek, je v něm ohrožena i liberální demokracie.

Obecně je požadavek strany Podemos na vystoupení Španělska z NATO pro média zajímavý, dostává se mu a dostávalo dokonce i samostatných článků, např. *'I want Spain out of Nato': Podemos leader*.¹⁷⁷ Lze najít i tuzemské příklady, kdy se sice informaci nedostal samostatný článek, nicméně v samotném textu se zmínka vyskytuje.¹⁷⁸

I z mého relativně malého vzorku lze vypožorovat určité tendence. Nejprve bych ráda rozdělila články podle období, kdy byly publikované. První časový úsek zahrnuje ruskou invazi na Ukrajinu a její předvečer (přibližně od začátku roku 2022) a druhý časový úsek zahrnuje veškerá období předtím (tedy od konce roku 2021 zpět do minulosti).

Co se týká druhého časového úseku (tedy vzdálenější minulosti), je požadavek na výstup z NATO ve zpravodajství často zmiňován v souvislosti s Podemos jako součást výčtu politického programu.^{179,180} I v tomto období lze ale najít články, kdy se tento konkrétní požadavek dostane do titulku článků, např. *Pablo Iglesias: Podemos will fold the ECB and quit NATO*¹⁸¹ nebo *'I want Spain out of Nato': Podemos leader*.¹⁸² Prvně jmenovaný článek sem vlastně ani příliš nepatří, neboť se jedná o rozhovor s Pablem Iglesiasem na stránkách nakladatelství Verso Books.¹⁸³ Zajímavé však je, že i v samotném článku se otázky členství v NATO týká jediná otázka a jediná odpověď.¹⁸⁴ I tak se ale dostala do titulku.¹⁸⁵ Druhý článek informuje o vyslovení tohoto požadavku v rádiovém

¹⁷⁷ MILLS, George. 'I want Spain out of Nato': Podemos leader. *The Local* [online]. 17.11.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.thelocal.es/20141117/i-would-take-spain-out-of-nato-podemos-leader/>

¹⁷⁸ ŠKODA, Stanislav. Povolební Španělsko: Mladé a rudé?. *Reflex* [online]. 22.12.2015 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/68193/povolebni-spanelsko-mlade-a-rude.html>

¹⁷⁹ Ibid

¹⁸⁰ JEDLIČKA, Petr. Španělsko se posouvá doleva, tradičním stranám roste konkurence. *Deník Referendum* [online]. 6.11.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/19110-spanelsko-se-posouva-doleva-tradicnim-stranam-rose-konkurence>

¹⁸¹ WARREN, Rosie. Pablo Iglesias: Podemos will fold the ECB and quit NATO. *Verso Books* [online]. 23.12.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.versobooks.com/blogs/1797-pablo-iglesias-podemos-will-fold-the-ecb-and-quit-nato>

¹⁸² MILLS, George. 'I want Spain out of Nato': Podemos leader. *The Local* [online]. 17.11.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.thelocal.es/20141117/i-would-take-spain-out-of-nato-podemos-leader/>

¹⁸³ WARREN, Rosie. Pablo Iglesias: Podemos will fold the ECB and quit NATO. *Verso Books* [online]. 23.12.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.versobooks.com/blogs/1797-pablo-iglesias-podemos-will-fold-the-ecb-and-quit-nato>

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid.

rozhovoru, jedná se vlastně o zpravodajské zprostředkování konkrétního rozhovoru Pabla Iglesiase.¹⁸⁶

Časový úsek, který jsem si definovala jako předvečer ruského vpádu na Ukrajinu a dále (tedy včetně stále trvající ruské invaze na Ukrajinu), je pro mnou zkoumané články typický právě tímto – tedy kontextualizací členství NATO v rámci trvající či hrozící ruské invaze.^{187,188}

V samotných člancích lze pak rozpoznat tři základní druhy rámování informace – neutrální, negativní a pozitivní. V případě neutrálního rámování jde tedy o případ, kdy je objektivně popsán výrok, stav či událost. Za příklad neutrálního rámování si vezmu článek z webu El País *Ukraine crisis shakes up domestic politics in Spain, exposing division over NATO plan*.¹⁸⁹ Článek objektivně popisuje události a vyjádření týkající se španělské vojenské pomoci v rámci NATO.¹⁹⁰ V článku se vyskytují přímé citace, zároveň absentují hodnotová vyjádření autora článku, neobjevují se žádné nálepky.¹⁹¹ Názor si pak tedy čtenář musí vytvořit sám, nic mu není podsouváno.

Co se týká negativního rámování, za příklad si vezmu článek *Rozhodnutí o vyslání válečných lodí na pomoc Ukrajině drolí španělskou vládu* z webu Lidovky.cz.¹⁹² Článek informuje o naprosto stejné záležitosti jako výše zmíněný článek,¹⁹³ dokonce vyšel jen o den později.¹⁹⁴ Přesto je jeho vyznění jiné. Také objektivně popisuje události a výroky aktérů (byť ne tak do detailu jako článek z El País), nicméně co jeho vyznění činí odlišným je perex a poslední odstavec článku. Perex zní totiž takto: „Španělský premiér Pedro Sánchez, šéf Španělské socialistické dělnické strany (PSOE), v těchto dnech

¹⁸⁶ MILLS, George. ‘I want Spain out of Nato’: Podemos leader. *The Local* [online]. 17.11.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.thelocal.es/20141117/i-would-take-spain-out-of-nato-podemos-leader/>

¹⁸⁷ ŠTĚPÁNEK, Vít. Rozhodnutí o vyslání válečných lodí na pomoc Ukrajině drolí španělskou vládu. *Lidovky.cz* [online]. 25.1.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/spanelsko-vlada-pomoc-ukrajine-valecne-lode.A220125_173408_ln_zahranici_lros

¹⁸⁸ MARCOS, José, Paula CHOUZA a Miguel GONZÁLEZ. Ukraine crisis shakes up domestic politics in Spain, exposing division over NATO plan. *El País* [online]. 24.1.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://english.elpais.com/spain/2022-01-24/ukraine-crisis-shakes-up-domestic-politics-in-spain-exposing-division-over-nato-plan.html>

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² ŠTĚPÁNEK, Vít. Rozhodnutí o vyslání válečných lodí na pomoc Ukrajině drolí španělskou vládu. *Lidovky.cz* [online]. 25.1.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/spanelsko-vlada-pomoc-ukrajine-valecne-lode.A220125_173408_ln_zahranici_lros

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Ibid.

poznává, že mít za koaličního partnera stranu z levého okraje politického spektra může být v dobách krizí problém.¹⁹⁵ V posledním odstavci pak stojí: „Děni ve Španělsku se každopádně vyplatí sledovat – mezi členskými státy NATO jde totiž o první případ, kdy téma podpory Ukrajiny může vyústit ve vážnější politickou krizi. Tedy ve scénář, nad nímž by v Kremlu mohli otevírat šampaňské.“¹⁹⁶ Zde jde o jasné negativní rámování pozice hnutí Podemos, varující před potenciálními riziky nejednotnosti v otázce vojenské podpory Ukrajiny.

Příkladem pozitivního rámování téhož požadavku je krátká poznámka v článku *Španělsko se posouvá doleva, tradičním stranám roste konkurence* z Deníku Referendum.¹⁹⁷ Článek obecně informuje o straně Podemos a jejich programových návrzích rok před volbami roku 2015.¹⁹⁸ Ke konci článku se objevuje tento odstavec: „Sliby základního příjmu, ukončení privatizací, restrukturalizace státního dluhu, veřejné kontroly strategických odvětví, stropů pro platy státních zaměstnanců, pětatřicetihodinového pracovního týdne, snížení věku pro odchod do důchodu na šedesát let či referenda o setrvání v NATO však nesporně lákají.“¹⁹⁹ Zde se jedná pozitivní rámování pozice Podemos. Autorova formulace dává čtenáři jasně najevo, co si o požadavcích hnutí myslí, v tomto případě se jedná o podporu – a to nejen v otázce potenciálního referenda o vystoupení z NATO.²⁰⁰ Zde se sluší dodat, že Deník Referendum je levicové médium²⁰¹ a že tedy není příliš překvapivé, že podporuje levicově populistické hnutí.

3.3. Analýza článků – Maďarsko

Jako kontroverzní téma související s populistickou stranou Fidesz v Maďarsku jsem si vybrala novelizaci zákona o vysokých školách z dubna roku 2017. Tato novelizace je

¹⁹⁵ ŠTĚPÁNEK, Vít. Rozhodnutí o vyslání válečných lodí na pomoc Ukrajině drojí španělskou vládu. *Lidovky.cz* [online]. 25.1.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/spanelsko-vlada-pomoc-ukrajine-valecne-lode.A220125_173408_In_zahranici_lros

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ JEDLIČKA, Petr. Španělsko se posouvá doleva, tradičním stranám roste konkurence. *Deník Referendum* [online]. 6.11.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/19110-spanelsko-se-posouva-doleva-tradicnim-stranam-roste-konkurence>

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Levicový deník zveřejnil Klausův projev, Hrad to označil za nesmysl. *iDnes.cz* [online]. 31.12.2009 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/levicovy-denik-zverejnil-klausuv-projev-hrad-to-oznacil-za-nesmysl.A091231_212327_domaci_ton

obecně vnímána jako součást proxy války Viktora Orbána proti finančníkovi Georgi Sorosovi.²⁰² V roce 2020 rozhodl Soudní dvůr Evropské unie na základě žaloby Evropské komise, že tímto zákonem bylo porušeno unijní právo o volném pohybu služeb a svobodě podnikání²⁰³ a také byla porušena dohoda GATS.²⁰⁴

Že došlo k porušení práva tedy víme. Jak ale může takový krok ohrozit liberální demokracii v Maďarsku? Jsem přesvědčená, že v současné době sledujeme demontáž liberální demokracie v Maďarsku v přímém přenosu, jak jsem již uvedla v první části mé práce. Tento konkrétní krok vnímám jako jeden střípek mozaiky z mnoha v již rozběhnutém procesu zanikání liberální demokracie. Pokud bych ale měla výběr tohoto tématu přeci jen odůvodnit specifičtěji, pak – pomineme-li to, že se jednalo o protiprávní krok a tedy o další korozi právního státu v Maďarsku – je to právě zásah do akademických svobod v Maďarsku. Akademickou svobodu vnímám jako důležitou v rámci informované společnosti, která je podmínkou nutnou pro funkční demokracii.

Základní dělení mnou zkoumaných článků v tom ohledu, jak vyznívají vůči zmíněné novelizaci: buď vyznívají pozitivně, neutrálně či negativně. Jak budu rozebírat dále, mezi neutrálním a negativním vyzněním je jen tenká a občas i rozmazaná hranice.

Nejprve začnu články s pozitivním vyzněním. Prvním článkem je článek z webu About Hungary s názvem *Hungary has no intentions of closing down CEU, but Soros tries to politicize the issue*.²⁰⁵ Hned na začátek uvedu, že se jedná o web, za kterým stojí Kancelář kabinetu předsedy vlády Maďarska.²⁰⁶ Pozitivní vyznění článku tak není překvapivé a výběr tohoto zdroje by se mohl zdát podváděním či usnadňováním si práce, mě však zajímá, jakými způsoby je zpráva podávána veřejnosti. Článek informuje o situaci kolem novelizace zákona o vysokých školách.²⁰⁷ Na první pohled se může zdát,

²⁰² Hungary education law threatens Soros-backed university. *DW* [online]. 29.3.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/hungary-education-law-threatens-soros-backed-central-european-university/a-38192333>

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ Hungary has no intentions of closing down CEU, but Soros tries to politicize the issue. *About Hungary* [online]. 11.4.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://abouthungary.hu/news-in-brief/hungary-has-no-intentions-of-closing-down-ceu-only-soros-tries-to-politicize-the-issue>

²⁰⁶ Impressum [online]. [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://abouthungary.hu/data/impressum>

²⁰⁷ Hungary has no intentions of closing down CEU, but Soros tries to politicize the issue. *About Hungary* [online]. 11.4.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://abouthungary.hu/news-in-brief/hungary-has-no-intentions-of-closing-down-ceu-only-soros-tries-to-politicize-the-issue>

že se jedná o relativně objektivní a neutrální článek – obsahuje např. citace oficiálního představitele (tehdy ministra školství).²⁰⁸ Po začtení si však můžeme všimnout toho, že negativní výroky ministra školství zůstávají bez další kontextualizace.²⁰⁹ Tak například: „*Věříme, že Brusel nebude pomáhat Sorosově klamavé kampani a bude schopen si vytvořit objektivní a nezkreslený názor, který nebude podléhat politickým zájmům.*“²¹⁰ Nebo: „*Organizace sponzorované Georgem Sorosem vedou neustálou dezinformační kampaň vztahující se k případu CEU.*“²¹¹ Tyto výroky zůstávají bez jakéhokoliv dalšího vysvětlení či doplnění informací ze strany autora – respektive obsahují pouze taková doplnění, která vyhovují narativu vládnoucí strany.²¹² Článek tuto kauzu rámuje tak, že nebyť Sorose a jeho „*dezinformační kampaň*“²¹³, nebylo by okolo novelizace zákona takové pozdvižení – argumenty se tak opět točí okolo finančníka Sorose.²¹⁴ Zjednodušeně by se dalo říci, že čím je pro Andreje Babiše slovo kampaň (jako odůvodnění některých negativních výtek vůči jemu či jeho politice), tím je pro Viktora Orbána právě Soros. To, že se nejednalo o žádnou „*Sorosovu klamavou kampaň*“²¹⁵ nám koneckonců potvrdil pak samotný rozsudek Evropského soudního dvora, který legislativu shledal v rozporu s právem Evropské unie.²¹⁶

Stejně – tedy pozitivní – vyznění má i článek *CEU has been misleading the media and public over its operations*²¹⁷ ze stejných stránek. Stejně jako předchozí článek se může i tento článek prvotně jevit jako objektivní, nicméně opět ponechává výroky tehdejšího člena vlády bez jakýchkoliv komentářů či uvádění do souvislostí. A opět se objevuje Soros: „*Může to být dobrý business pro George Sorose, ale jedná se o neférovou výhodu v soutěži mezi univerzitami.*“²¹⁸ A dále: „*Z textu legislativního dodatku, který byl nyní přijat jasně plyne, že – v rozporu s právé probíhající přehnanou poplašnou kampaní*

²⁰⁸ Hungary has no intentions of closing down CEU, but Soros tries to politicize the issue. *About Hungary* [online]. 11.4.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://abouthungary.hu/news-in-brief/hungary-has-no-intentions-of-closing-down-ceu-only-soros-tries-to-politicize-the-issue>

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Ibid. (překlad diplomantky)

²¹¹ Ibid. (překlad diplomantky)

²¹² Ibid.

²¹³ Ibid. (překlad diplomantky)

²¹⁴ Ibid. (překlad diplomantky)

²¹⁵ Ibid.

²¹⁶ Evropský soud odmítl maďarský zákon o školství. Podmínky jsou neslučitelné s právem EU. *ČT24* [online]. 6.10.2020 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3199821-evropsky-soud-odmitl-madarsky-zakon-o-skolstvi-podminky-jsou-neslucitelne-s-pravem-eu>

²¹⁷ CEU has been misleading the media and public over its operations. *About Hungary* [online]. 6.4.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://abouthungary.hu/news-in-brief/ceu-has-been-misleading-the-media-and-public-over-its-operations>

²¹⁸ Ibid. (překlad diplomantky)

– nová pravidla nepovedou automaticky k zavření ani jediné zahraniční univerzity, která je registrovaná a která je aktivní v Maďarsku.“²¹⁹ Právě obrat přehnaná poplašná kampaň použitý v textu dává zcela jasně najevo, co si autor textu myslí o textech či diskuzích, které upozorňují na nebezpečí přijetí této legislativy.

Prakticky většina zkoumaných (včetně mnou do diplomové práce nezařazených) článků měla neutrální až negativní vyznění. Tak například článek ze stránek DW *ECJ rules against Hungary's higher education law*²²⁰ objektivně informuje o situaci kolem CEU a rozsudku Soudního dvora EU s ní související – totiž že došlo k porušení unijního práva. Článek je objektivní, obsahuje správné a ověřitelné informace, obsahuje přímé citace.²²¹ Je to volba některých slov a slovních spojení, které dávají článku negativní vyznění. V článku je například použito sousloví „*nacionální vláda* (Maďarska – pozn. diplomantky)“²²², jedná se tedy o negativní vyznění. Zcela určitě by šlo označení nacionální nepoužít a smysl textu by zůstal zachován, nicméně autor článku se tak nerozhodl a dané přídavné jméno použil. Dalším příkladem ze stejného článku je věta: „*CEU, která byla založena roku 1991, přitahuje studenty z více než 100 zemí a nabízí magisterské programy akreditované v USA, je již dlouho sledována Orbánem jako nepřátelská bašta liberalismu.*“²²³ Volba jazykových prostředků opět napovídá o negativním vyznění článku. Pro kontext jsou v článku uvedeny ještě jiné příklady Orbánových verbálních útoků.²²⁴ Článek tedy dodává i širší kontext situace kolem CEU. Souhrnně bych tedy článek označila za objektivní ale s negativním vyzněním.

Naopak neutrální vyznění má článek *Zákon, který vyhnal Sorosovu univerzitu z Maďarska, porušuje právo EU*²²⁵ ze serveru iDnes.cz. Opět, stejně jako článek z DW, objektivně informuje o celé situaci kolem CEU a rozsudku Soudního dvora EU. Obsahově je vlastně dost podobný právě výše uvedenému článku z DW, ale právě volba jazykových prostředků dává článku neutrální vyznění. Není v něm zmíněno přídavné

²¹⁹ CEU has been misleading the media and public over its operations. *About Hungary* [online]. 6.4.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://abouthungary.hu/news-in-brief/ceu-has-been-misleading-the-media-and-public-over-its-operations> (překlad diplomantky)

²²⁰ ECJ rules against Hungary's higher education law. *DW* [online]. 10.6.2020 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/ecj-rules-against-hungarys-higher-education-law/a-55170214>

²²¹ Ibid.

²²² Ibid.

²²³ Ibid. (překlad diplomantky)

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Zákon, který vyhnal Sorosovu univerzitu z Maďarska, porušuje právo EU. *iDnes.cz* [online]. 6.10.2020 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/madarsko-novela-zakona-vysoke-skoly-soud-eu-george-soros-univerzita.A201006_161621_zahranicni_kha

slovo nacionální, nezmiňují se „nepřátelské bašty liberalismu“²²⁶. Článek také dodává širší kontext nicméně v mnohem menším měřítku než článek z DW: „Novela přijatá v dubnu 2017 je vnímána jako součást tažení maďarského premiéra Viktora Orbána proti aktivitám amerického miliardáře maďarského původu George Sorose.“²²⁷ Není tedy například explicitně zmíněné „obviňování Sorose z ničení evropské civilizace podporou ilegální migrace do země.“²²⁸

Obecně by se tedy dalo říci, že s nepřekvapivou výjimkou maďarského vládního zdroje About Hungary, ostatní zdroje rámovali tuto kauzu neutrálně až negativně. Tyto ostatní zdroje se však neuchylovaly ke lžím a polopravdám či k napadání, dalo by se říci, že se držely v mezích běžné mediální praxe.

3.4. Analýza článků – Česká republika

Jako kontroverzní případ týkající se populistického hnutí ANO 2011 v České republice jsem si zvolila návrh hnutí ANO na zrušení Senátu ČR. Na začátek bych uvedla, že se nejedná pouze o hnutí ANO²²⁹, které chce horní komoru Parlamentu ČR zrušit, podobný nápad vyšel i z dílny např. SPD.²³⁰ „Tak, jak Senát v současné podobě funguje, bychom se bez něj obešli,“²³¹ uvedl v roce 2018 člen KSČM Filip Zachariáš, zde se tedy nejednalo o explicitní návrh na zrušení Senátu ČR, ale je to zkrátka další narážka na zbytnost horní komory ve veřejném prostoru. V kontextu naší parlamentní demokracie považují existenci horní komory za vhodnou, právě z toho důvodu, že funguje jako pojistka demokracie. Tento návrh byl navíc někdy uváděn v souvislosti s dalším návrhem

²²⁶ ECJ rules against Hungary's higher education law. DW [online]. 10.6.2020 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/ecj-rules-against-hungarys-higher-education-law/a-55170214>

²²⁷ Zákon, který vyhnal Sorosovu univerzitu z Maďarska, porušuje právo EU. iDnes.cz [online]. 6.10.2020 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/madarsko-novela-zakona-vysoke-skoly-soud-eu-george-soros-univerzita.A201006_161621_zahranicni_kha

²²⁸ ECJ rules against Hungary's higher education law. DW [online]. 10.6.2020 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/ecj-rules-against-hungarys-higher-education-law/a-55170214> úřeklad diplomantky)

²²⁹ BABIŠ, Andrej. *O čem sním, když náhodou spím* [online]. 2017, s. 131 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.anobudelizp.cz/file/edee/2017/o-cem-snim-kdyz-nahodou-spim.pdf>

²³⁰ Opět se ukazuje, že Senát je drahá, nepotřebná a navíc i škodlivá instituce a v zájmu demokracie je potřeba ho zrušit. SPD - Svoboda a přímá demokracie - oficiální web strany SPD [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/opet-se-ukazuje-ze-senat-je-draha-nepotrebna-a-navic-i-skodлива-instituce-a-v-zajmu-demokracie-je-potreba-ho-zrusit/>

²³¹ PAVLÍČEK, Tomáš. Senát potřebujeme, ale nedaří se to vysvětlit veřejnosti, tvrdí senátor Vystřčil (ODS). Český rozhlas Plus [online]. 14.11.2018 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/senat-potrebujeme-ale-nedari-se-vysvetlit-verejnosti-tvrdi-senator-vystrcil-ods-7678692>

– zrušením krajských zastupitelstev.²³² A právě tato kombinace je považována za nebezpečnou pro demokracii.²³³ Já se nyní zaměřím pouze na návrh na zrušení Senátu ČR, protože kritika Senátu ČR se ve veřejném prostoru objevuje relativně často a z více stran.

Článek *Babiš přišel s nápadem doživotní renty pro senátory, když se rozpustí* z webu iDnes.cz²³⁴ vyznívá tak, že zrušení Senátu je vlastně dobrý nápad. Obsahuje přímé citace tehdejšího ministra financí Andreje Babiše: „*Já jsem se vždy kriticky vyjadřoval k existenci Senátu. Máme čtrnáct zemí v Evropské unii bez Senátu.*“²³⁵ Obsahuje také objektivní informace např. to, že ve Švédsku byla horní komora kdysi zrušena²³⁶ s dodatkem: „*stalo se tak poté, co byla senátorům nabídnuta doživotní renta ve výši jejich senátorských příjmů.*“²³⁷ Co ale není řečeno, a co tedy napomáhá pozitivnímu vyznění článku, je právě ta nevyřčená, respektive nenapsaná část – a to, za jakých okolností se horní komora rušila, jak jsem uváděla výše.²³⁸ Článek tedy vyznívá ve prospěch návrhu a vyznění se projevuje především absencí dalších informací. Jako poznámku pod čarou bych ale chtěla zmínit, že v tomto konkrétním případě je obtížné odhadnout, zda je takové opomenutí úmyslné či zda jde zkrátka a dobře o neznalost věci, tedy o nevědomé opomenutí.

Naopak neutrální až negativní vyznění má článek *Zrušit Senát? Odborníci jsou opatrní, ale změny připouštějí* z webu Echo24.cz.²³⁹ Článek obsahuje vyjádření několika odborníků, kteří upozorňují na potenciální problémy či dokonce na nevhodnost takového návrhu.²⁴⁰ V textu je tak zmíněno více pohledu na věc, což dodává na vyrovnanosti

²³² BABIŠ, Andrej. *O čem sním, když náhodou spím* [online]. 2017, s. 129 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/o-cem-snim-kdyz-nahodou-spim.pdf>

²³³ PIKA, Tomáš. Politolog Lebeda: Některé sny a vize Andreje Babiše jsou pro demokracii dosti nebezpečné. *HlídacíPes* [online]. 17.9.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/sen-andreje-babise-coby-ohrozeni-svobodu-demokracii-cr/>

²³⁴ KOPECKÝ, Josef. Babiš přišel s nápadem doživotní renty pro senátory, když se rozpustí. *iDnes.cz* [online]. 18.10.2016 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babis-prisel-s-napadem-doivotni-renty-pro-senatory-kdyz-se-rozpusti.A161018_175818_domaci_kop

²³⁵ Ibid.

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Ibid.

²³⁸ The development of constitutional law in Sweden. The Constitution of Sweden: The Fundamental Laws and the Riksdag Act [online]. 2016, s. 14-16 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z:

<https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-constitution-of-sweden-160628.pdf>

²³⁹ NOVOTNÁ, Kristýna. Zrušit Senát? Odborníci jsou opatrní, ale změny připouštějí. *Echo24.cz* [online]. 19.10.2016 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/iWmYx/zrusit-senat-odbornici-jsou-opatrní-ale-zmeny-pripousteji>

²⁴⁰ Ibid.

a napomáhá chápat širší kontext. V druhé polovině se článek věnuje verbálním útokům vůči Senátu ČR od politiků právě z hnutí ANO.²⁴¹

Zvláštní podskupinou neutrálně až negativně vyznívajících článků týkající se této kauzy jsou pak články, které vyšly v posledních dvou letech a které vyhodnocují sliby Andreje Babiše. V nich se mimo jiné objevuje právě návrh na zrušení Senátu. V článku *Nechci být prezidentem. Jak kandidáti v průběhu času měnili názory* na webu Seznamzpravy.cz²⁴² autoři shrnují změnu v názorech kandidátů před druhým kolem prezidentských voleb. Názorovou genezi Andreje Babiše v otázce Senátu pak ilustrují výroky do médií a Babišovou knihou *O čem sním, když náhodou spím*, kde se v obou případech vyjadřoval Babiš o Senátu ČR negativně.²⁴³ Jak ale pak autoři dodávají „ve středěční prezidentské debatě Novinek však bývalý premiér otočil. ‚Senát občas hraje dobrou roli,‘ sdělil Babiš s tím, že horní komoru Parlamentu zrušit nejde.“²⁴⁴ Článek tedy objektivně informuje, používá přímé citace a informace dává do širšího kontextu.²⁴⁵ Tento konkrétní článek vyznívá pak spíše neutrálně neboť neobsahuje žádné hodnotící soudy, pouze předkládá objektivní fakta.

Podobným článkem je i článek z DenikN.cz *Babiš snil o silnějších samosprávách a zrušeném Senátu. Radnice posílení nezaznamenaly, horní komora zůstala*.²⁴⁶ Tento souhrnný článek se vztahuje k období před volbami do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2021 a soustředí se výhradně na hnutí ANO.²⁴⁷ Článek zkoumá, jak se Babišovi podařilo dodržet předvolební sliby z knihy *O čem sním, když náhodou spím*.²⁴⁸ Jedna pasáž článku se věnuje právě i návrhu na zrušení Senátu. Pasáž obsahuje přímé citace a zasazení informací do širšího kontextu. Například informuje o nezbytných podmínkách, které by byly potřeba ke zrušení horní komory²⁴⁹ a zároveň dodává, že „žádný takový legislativní

²⁴¹ Ibid.

²⁴² NOVOTNÁ, Barbora, Petr JUNA a Jiří VOKŘÁL. *Nechci být prezidentem. Jak kandidáti v průběhu času měnili názory*. *Seznam Zprávy* [online]. 27.1.2023 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-nehci-byt-prezidentem-jak-kandidati-v-prubehu-casu-menili-nazory-224376>

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ Ibid.

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ MAŠÁT JANÁKOVÁ, Barbora. *Babiš snil o silnějších samosprávách a zrušeném Senátu. Radnice posílení nezaznamenaly, horní komora zůstala*. *Deník N* [online]. 30.8.2021 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://denikn.cz/688303/babis-snil-o-silnejsich-samospravach-a-zrusenem-senatu-radnice-posileni-nezaznamenaly-horni-komora-zustala/>

²⁴⁷ Ibid.

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ Ibid.

návrh vůbec nevznikl. ²⁵⁰ Dále srovnává hnutí ANO s SPD, co se týká jejich neúspěchů právě v senátních volbách. ²⁵¹ Článek tedy vyznívá neutrálně a objektivně, nejsou použity žádné hodnotící soudy.

²⁵⁰ MAŠÁT JANÁKOVÁ, Barbora. Babiš snil o silnějších samosprávách a zrušeném Senátu. Radnice posílení nezaznamenaly, horní komora zůstala. *Deník N* [online]. 30.8.2021 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://denikn.cz/688303/babis-snil-o-silnejsich-samospravach-a-zrusenem-senatu-radnice-posileni-nezaznamenaly-horni-komora-zustala/>

²⁵¹ Ibid.

²⁵¹ Ibid.

Závěr

Cílem této práce bylo odpovědět na otázku, jakým způsobem mohou média napomáhat populistům k moci a zda tím oslabují liberální demokracii. V teoretické části jsem shrnula pojetí populismu, proč populismus dle mého názoru spíše škodí liberální demokracii a na vzorku tří zemí jsem v základních obrysech popsala tři různé druhy populismu. V další části jsem se věnovala médiím a jejich vlivu na společnost a populismus, jakým způsobem mohou podporovat či oslabovat populismus. V praktické části jsem se pak věnovala analýze několika článků, ve kterých jsem rozpoznávala praktickou aplikaci poznatků shrnutých ve druhé části.

Jsem si vědoma toho, že na relativně malém prostoru diplomové práce jsem nemohla postihnout veškeré aspekty mnou zkoumané problematiky. Například jsem se nezabývala vztahem populistických textů a jejich četností v předvolebním období. Stejně tak jsem nezkoumala, jak velký prostor poskytovala média populistickým politikům.

Odborných zdrojů zkoumající jednotlivé dílčí aspekty problematiky vztahu médií a populismu je mnoho a nelze je tedy všechny ani obsáhnout do teoretické části diplomové práce. Už samotných druhů dělení populismu je několik, např. dělení podle Margaret Canovan,²⁵² stejně tak, jak jsem nastínila již v první části mé práce, existují různá pojetí populismu (jako ideologie, jako druhu komunikace...) a neexistuje tedy ani jediná, všemi přijímaná definice populismu. Stejně tak neexistuje jednotné vysvětlení toho, proč lidé populisty volí.

Má práce neobsáhla a ani nemohla obsáhnout veškeré negativní aspekty populistické politiky a zároveň neobsahuje bližší zkoumání případů, kdy populismus sehrál roli určitého korektivu liberální demokracie. Můj přístup k populismu je výrazně kritičtější a selektivnější. Na druhou stranu by bylo krátkozraké tento aspekt přehlédnout a nezmínit jej, zároveň si myslím, že není vhodné přisuzovat mu takový význam, aby se jím dal vyvážit negativní dopad populismu jako celku.

Samostatným tématem je pak používání jazyka samotnými populistickými aktéry. V mé práci se věnuji mimo jiné i populistickému jazyku, který je užíván médii.

²⁵² CANOVAN, Margaret. Two strategies for the study of populism. *Political studies*. 1982, 30(4), 550-551. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-9248.1982.tb00559.x

Nezkoumám však významný zdroj populistických výroků – samotné politiky. Respektive se mu věnuji jen do té míry, do jaké se mu věnují média a jak s ním zachází. Stranou zůstala taky velmi významná oblast – a to sociální média.

Zároveň si uvědomuji, že je moje práce výrazně europocentrická, nevěnovala jsem se například žádné zemi Latinské Ameriky^{253,254} nebo zemi asijské.²⁵⁵ Z mého subjektivního pocitu se populismu v zemích Latinské Ameriky věnuje dost pozornosti, ale například populismu indického politika Narendry Modiho se podle mého v českém prostoru tolik zdrojů nevěnuje – a je to škoda.

Jak si mám tedy odpovědět na mou výzkumnou otázku – jakými způsoby mohou média napomáhat populistům k moci a mohou tak oslabovat liberální demokracii? Předchozí části mé práce se budou jevit možná až přehnaně pesimisticky v porovnání s mým závěrem. Média skutečně mohou pomáhat populistům – ale také je mohou oslabovat.

Co se týká různých způsobů, jakými média mohou napomáhat populistům či je oslabovat – z mého zkoumaného vzorku vyplývá několik závěrů. Média, která napomáhají populistům, povětšinou aktivně nelhala (pokud odmyslím tvrzení o Sorosově kampani u Maďarska),²⁵⁶ ale sdělovala polopravdy. Respektive nedodávala další, z mého pohledu nutný, kontext některým informacím. Což je asi nejzásadnější závěr o těch médiích, která napomáhala populistickému narativu a tím i populistům k moci – zkrátka neříkala vše. Je otázkou, zda tyto kontexty byly opomenuty účelově nebo z prosté neznalosti. Zde si dovolím konkrétnější odbočku: osobně dost pochybuji, že některý novinář zkoumal okolnosti rušení druhé komory parlamentu ve Švédsku. Nicméně se nabízí otázka, zda by se v takových případech měla taková informace objevovat kdekoliv

²⁵³ FRIEDMAN, Uri. How Populism Helped Wreck Venezuela. *The Atlantic* [online]. 4.6.2017 [cit. 2023-05-22]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/06/venezuela-populism-fail/525321/>

²⁵⁴ STUENKEL, Oliver. Is Ecuador a Model for Post-Populist Democratic Recovery?. *Carnegie Endowment for International Peace* [online]. 11.7.2019 [cit. 2023-05-22]. Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/2019/07/11/is-ecuador-model-for-post-populist-democratic-recovery-pub-79472>

²⁵⁵ BASU, Amrita. Many right-wing populists strut their manliness. Why does India's Modi stress his softer side?. *The Washington Post* [online]. 26.5.2021 [cit. 2023-05-22]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/politics/2021/05/26/many-right-wing-populists-strut-their-manliness-why-does-indias-modi-stress-his-softer-side/>

²⁵⁶ Hungary has no intentions of closing down CEU, but Soros tries to politicize the issue. *About Hungary* [online]. 11.4.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://abouthungary.hu/news-in-brief/hungary-has-no-intentions-of-closing-down-ceu-only-soros-tries-to-politicize-the-issue>

jinde než v přímých citacích jednotlivých politiků. Na druhou stranu si uvědomuji, že požadavek na ověřování každého jednotlivého tvrzení je do určité míry nereálný, vynaložený čas by byl ohromný a význam takového úsilí byl sporný. Také je otázkou, jak by se v praxi rozlišovalo, jaké tvrzení se musí ověřit, z kolika zdrojů apod. V praxi by to asi znamenalo, že by se novináři museli utopit v záplavě ověřování a pravděpodobně by nikdy nic nenapsali a nevydali.

Na druhou stranu jsou projekty, které přesně toto dělají – např. *Demagog.cz*.²⁵⁷ Nicméně si uvědomuji, že kontextualizace okolností rušení švédské komory parlamentu asi není hlavní prioritou českého novináře.

Ale abych byla objektivní a vyvážená – ani mě nenapadlo dříve zkoumat, jak se rušila druhá komora švédského parlamentu a úplně upřímně – nebýt toho, že prakticky jakýkoliv výrok Andreje Babiše беру s rezervou a nepsat tuto diplomovou práci – asi by mě to nenapadlo nikdy. Tady jsem tedy například objevila já svoji slepou skvrnu. Pro mě osobně z toho tedy plyne důležitý závěr: pokud některý politik (ať už populistický či nepopulistický) navrhuje převzít řešení určité záležitosti z nějaké jiné země, je nezbytně nutné se zajímat i o to, v jakém kontextu byla přijata úprava v zemi původu návrhu, co se kvůli tomu muselo změnit, jak to bylo přijímáno veřejností a zda se daná úprava pak nemusela v brzké době předělávat. Koneckonců, netýká se to jen Andreje Babiše a rušení druhých komor parlamentu, v českém prostředí se i jiní politici zaklínají například převedením švýcarské formy referenda do našich podmínek,²⁵⁸ ale realita je poněkud komplikovanější.^{259,260}

Na druhou stranu média, která populistům nenapomáhala, se lišila na první pohled právě tím – dodáváním širokého kontextu. Jako dobrý příklad může být porovnání informování z webových stránek About Hungary a prakticky jakýmkoliv jiným seriózním zdrojem. Občas se sice objevila nějaká nálepka či označení, které nebylo nezbytně nutné, nicméně se nejednalo o žádné napadání nebo nepravdivé nálepkování. I když je mi jasné, že by se dalo namítnout, že by předkládaný kontext mohl být například ještě širší,

²⁵⁷ *Demagog* [online]. [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://demagog.cz>

²⁵⁸ Tomio Okamura: Referendum. *SPD - Svoboda a přímá demokracie - oficiální web strany SPD* [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/tomio-okamura-referendum/>

²⁵⁹ KULIDAKIS, Thomas. Zákon o obecném referendu a švýcarský příklad. *iRozhlas.cz* [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/komentare/referendum-spd-svycarsko_1712200728_pj

²⁶⁰ CEMPER, Jan. Jak je to s tím referendem ve Švýcarsku. *Manipulátoři* [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/tim-referendem-ve-svycarsku/>

nicméně se domnívám, že na dostupném prostoru jednoho článku se jednalo o dostatečné množství předložených informací.

Zde bych ráda zmínila, že když jsem začala tuto práci psát, domnívala jsem se, že například lhaní nebo polopravdy budou mnohem větší problém a že je budu nalézat mnohem častěji. Neříkám, že jsem žádné lži nebo polopravdy (nebo neuvádění věcí do souvislostí) nenašla, ale určitě jich bylo oproti mému původnímu očekávání méně. Jsem si ale vědoma toho, že obrovský podíl na tom má i struktura mnou vybraných zdrojů, neanalyzovala jsem články např. z bulváru nebo z dezinformačních webů, kde by dle mého subjektivního názoru byla koncentrace polopravd (u bulváru) či přímo lhaní (u dezinformačních webů) mnohem vyšší. Je také pravda, že můj vzorek je opravdu malý a pokud bych se věnovala mnohem většímu počtu článků, závěr mé práce by byl jiný.

Celou třetí část mé práce bych tedy shrnula – nejsme na tom tak špatně. Ano, některá média populistům napomáhají, ale jiná zase ne. A obecně bych shrnula, že seriózní média, alespoň co vyplývá z mého vzorku, dělají svoji práci. Ponechám stranou maďarský vládní web About Hungary, ostatní zdroje až na drobné výjimky populistům určitě nenapomáhali dodáváním dalších informací. Ano, občas se v textu objevila jasná afinita k té které straně,^{261,262} nicméně se ani tato média nesnižovala ke lži. Zde musím dodat, že mi ale ironické poznámky nebo přiznaná podpora určitých politiků u novinářů nevadí. Pokud nepřesáhne určitou mez, může text ozvláštnit. A v žádném z mnou zkoumaných textů nepřesáhla neúnosnou míru, nejednalo se o žádné dlouhé hanopisné texty. Koneckonců se domnívám, že je to mnohem upřímnější i vůči čtenářům – ano objektivní a nestranná média jsou důležitá, nicméně se domnívám, že ten druhý požadavek je v praxi často iluzí.

Zatím jsem se zde v závěru prakticky nedotkla problematiky populismu strany Podemos. Pravdou je, že když jsem hledala nějakou kontroverzní – nebo zkrátka mediálně zajímavou kauzu – najít něco u Podemos pro mě představovalo největší problém. Zatímco u Maďarska se těch možností nabízelo mnoho, u Česka také nebyl problém něco najít, Španělsko mi dalo největší práci. Ano, s mnoha jejich návrhy osobně nesouhlasím,

²⁶¹ JEDLIČKA, Petr. Španělsko se posouvá doleva, tradičním stranám roste konkurence. *Deník Referendum* [online]. 6.11.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/19110-spanelsko-se-posouva-doleva-tradicnim-stranam-roste-konkurence>

²⁶² ŠTĚPÁNEK, Vít. Rozhodnutí o vyslání válečných lodí na pomoc Ukrajině drojí španělskou vládu. *Lidovky.cz* [online]. 25.1.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/spanelsko-vlada-pomoc-ukrajine-valecne-lode.A220125_173408_ln_zahranici_lros

nicméně jsem měla (a stále mám) problém je vnímat jako potenciální riziko pro liberální demokracii. Že jsem si nakonec vybrala návrh na vystoupení Španělska z NATO – na to má vliv bohužel stále trvající ruská invaze na Ukrajinu. Byť všeobecně většinou nesouzním s požadavky na vystoupení z různých organizací jako je EU nebo NATO, ať se to týká jakékoliv země, teprve válka v bezprostřední blízkosti mi pomohla pochopit, jak existenčně důležité členství v mezinárodních organizacích je. Budu se opakovat, nicméně bych to na tomto místě zdůraznila ráda ještě jednou – návrh na vystoupení Španělska z NATO jsem považovala za nešťastný kdysi a považuji ho za nešťastný stále, i díky znalostem současných okolností. Ale nevěřím tomu, že primární motivace strany Podemos byla ohrozit liberální demokracii, ať již ve Španělsku nebo kdekoli jinde.

V závěru práce bych se ale chtěla podívat na problematiku populismu ve společnosti z širší perspektivy. Klíčová otázka je, jak se bránit vlivu populismu? Domnívám se, že navzdory všem požadavkům na výuku mediální gramotnosti a zákonům proti dezinformacím (byť uznávám, že první zmíněný aspekt by dle mého názoru přinesl užitek) musíme začít něčím mnohem jednodušším – a to tím, že by každý měl začít sám u sebe. Jak vyplývá i z mé třetí části, každý z nás by si měl dohledávat další informace, protože vždy existuje riziko, že o něčem nevíme vše. Samozřejmě nelze to dělat u všeho, nicméně si myslím, že pokud si alespoň občas nějakou informaci ověříme z různých zdrojů, mohlo by se nám to vyplatit. Můžeme tak zjistit, že některá informace původně chyběla.

Co tedy s populismem jako hrozbou pro liberální demokracii? Co se týká České republiky, myslím, že na tom nejsme tak špatně, koneckonců, pořád tu volby vyhrává i někdo jiný než populisté – na rozdíl například od Maďarska. A mám-li být upřímná – mám pocit, že se z populismu dělá zbytečně velký strašák. Vzniká spousta článků, knih, sborníků, diplomových prací (ano, včetně této), nicméně se domnívám, že v současné době je populismus často nadužíván, dáván do souvislostí i tam, kde to rozhodně není zapotřebí.

V angličtině existuje pojem *compassion fatigue*²⁶³ (do češtiny bych jej přeložila asi jako únava ze soucitu): „*pocit únavy a nefunkčnosti, biologické, fyziologické a emoční*

²⁶³ GABBERT, Elisa. Is compassion fatigue inevitable in an age of 24-hour news?. *The Guardian* [online]. [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2018/aug/02/is-compassion-fatigue-inevitable-in-an-age-of-24-hour-news>

jako důvod dlouhodobého vystavení stresu souvisejícího se soucitem.“²⁶⁴ Nyní v roce 2023, mám pocit, že bychom mohli začít mluvit o únavě z kritiky populismu. Rozhodně nechci zlehčovat výše zmíněnou únavu ze soucitu, nicméně mi přišel zajímavý ten princip, na kterém funguje – když je něčeho byt’ dobrého příliš, už je toho moc a škodí nám to. Ano, populismus je primárně hrozba pro liberální demokracii – ale přestaňme ho vidět tam kde není. Přestaňme ho vinit za to, za co nemůže. Do určité míry si myslím, že v tom hraje i roli určitá lenost a také „módnost“ populismu. Na druhou stranu toto nadužívání v případech, kdy to není úplně vhodné, vede i k rozmělnění chápání populismu. Postupem času se pak může stát, že tam kde by skutečně nebylo od věci o rizicích populismu hovořit, se sice tento termín užije, ale již nebude mít takovou sílu, jakou měl. A může se stát, že právě díky vyprázdnění pojmu přehlédneme nějaké konkrétní nebezpečí.

Vinu na tomto má však i současná politická scéna. Za příklad si vezmu článek premiéra Petra Fialy *Premiér Petr Fiala: Voliči jasně odmítli populismus a politický extremismus.*²⁶⁵ Článek obsahuje vyjádření Petra Fialy k výsledkům druhého kola prezidentských voleb. Já s názvem článku vlastně souhlasím – nicméně si myslím, že se tam populismus zmiňovat neměl. Ano, Andrej Babiš je populist, koneckonců ho mám jako příklad populisty uvedený i v této diplomové práci. Chápu, že se jedná o nějakou mediální zkratku, že se o populismu zkrátka hodně mluví, hodně čtenářů a hodně voličů na to slyší. Nicméně se domnívám, že by právě nejvyšší političtí představitelé měli jít v tomto příkladem a vážit každé použití slova populismus na lékárenských vahách. Mnohem více by se mi například líbil titulek, který by vycházel z této části článku: „*Čeká nás hodně práce v nelehké době. Ale velmi nadějně je, že máme prezidenta, kterému více než na sobě záleží na hodnotách a této zemi.*“²⁶⁶ Je ale pravdou, že nevím, jaký vliv na titulek článku premiér Fiala měl.

²⁶⁴ GABBERT, Elisa. Is compassion fatigue inevitable in an age of 24-hour news?. *The Guardian* [online]. [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2018/aug/02/is-compassion-fatigue-inevitable-in-an-age-of-24-hour-news>

²⁶⁵ FIALA, Petr. Premiér Petr Fiala: Voliči jasně odmítli populismus a politický extremismus. *Forum 24* [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.forum24.cz/volici-jasne-odmitli-populismus-a-politicky-extremismus>

²⁶⁶ Ibid.

Připomíná to situaci před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2021 – tehdy se zase nadužívalo jméno Andreje Babiše.²⁶⁷ Opět, neříkám, že ta kritika nebyla místy přiléhavá, problémem je to, když se z ní stane důležitý aspekt předvolební kampaně. A navíc – i tuto kritiku uměl objekt kritiky, Andrej Babiš, použít jako součást marketingu.²⁶⁸ Název knihy *Může za to Babiš a jeho vláda*,²⁶⁹ snad nenechá nikoho na pochybách, že se jedná o jakousi narážku na antibabišovskou kampaň. Což mě přivádí k další myšlence – nemůže se postupem času stát, že politici, o kterých se hojně hovoří jako o populistech, budou toto označení v předvolebních kampaních prezentovat jako pozitivní věc – tedy dojde k úplnému převracení významu? Proto si myslím, že by nebylo od věci pokud by političtí představitelé mluvili více „pozitivně“ – tedy pro co jsou a ne proti čemu jsou. A na druhou stranu si myslím, že by nebylo špatné při kritice používat specifitější argumenty než je nálepka populisty, tedy že neoznačíme někoho za populistu, ale že o něm například řekneme, že tímto konkrétním krokem nebo návrhem ohrožuje ústavnost, politický pluralismus, občanskou společnost... Domnívám se, že i toto by mohlo napomoci nebezpečí rozměňování terminologie.

A co se týká samotné budoucnosti liberální demokracie – byť je v poslední době celkem časté, že se samotný liberální demokracie kritizuje - ^{270,271} musím zde ocitovat Francise Fukuyamu: „opravdu si myslím, že neexistuje systém, který by fungoval lépe než liberální demokracie...jen demokratické systémy ale mají mnoho možností a procesů, jak vlastní chyby napravovat.“²⁷²

²⁶⁷ DRBOHLAV, Vojtěch. Lidé mě žádají, abych je zbavil Babiše a vyhnal ho, říká Petr Fiala. *Echo24.cz* [online]. 6.10.2021 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/Sgvkw/lide-me-zadaji-abych-je-zbavil-babise-a-vyhнал-ho-rika-petr-fiala>

²⁶⁸ GAVENDA, Jaroslav. Může za to Babiš a jeho vláda, expremiér na sněmu ANO představil další knihu. *Seznam Zprávy* [online]. 12.2.2022 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-muze-za-to-babis-a-jeho-vlada-expremier-na-snemu-ano-predstavil-dalsi-knihu-188130>

²⁶⁹ Ibid.

²⁷⁰ MOUFFE, Chantal. The controversy over left-wing populism. *Le Monde diplomatique* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://mondediplo.com/2020/05/14populism>

²⁷¹ ŽIŽEK, Slavoj. The battle for Europe's soul may be lost – the fight against the populists will be about starting afresh. *The Independent* [online]. 29.1.2019 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/voices/europe-populism-brexit-immigration-italy-hungary-poland-liberal-elections-trump-a8751871.html>

²⁷² TRACHTOVÁ, Zdeňka. Liberální demokracie prochází těžkým obdobím. Lidé ji berou za samozřejmost, míní politolog Fukuyama. *iRozhlas.cz* [online]. [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rozhovor-interview-plus-francis-fukuyama-politolog-filozof-stanford_2209031702_kro

Po otevření internetových stránek, sociálních sítí nebo po zapnutí televize jsme v uplynulých letech mohli mít pocit, že liberální demokracie končí. To je sice bohužel případ Maďarska, nicméně možná pro někoho překvapivě to nebyl příklad České republiky a to ani v době, kdy byl u moci Andrej Babiš (mluvíme tedy o období mezi lety 2017 a 2021). Pocit sice může být důležitý ukazatel, nicméně si myslím, že zde jsou vhodnější data. Pokud se podíváme do historie hodnocení organizace Freedom House, tak v období, kdy bylo u moc hnutí ANO, jsme jak v hodnocení politických práv, tak občanských svobod měli jako Česká republika celou dobu nejlepší možnou známku.²⁷³ Celou dobu jsme si také udrželi status svobodné země.²⁷⁴ To je koneckonců i příklad Španělska, pro které platí vše zmíněné jako platí pro Českou republiku.

Když se podíváme do stejné zprávy například na Maďarsko, vidíme bohužel sestupnou tendenci v hodnocení jak politických práv, tak občanských svobod.²⁷⁵ Navíc se roku 2018 změnil status Maďarska jako země svobodné na zemi částečně svobodnou²⁷⁶ - a od té doby se ani nezměnil.²⁷⁷ Tato všechna čísla tak vlastně potvrzují to, co jsem zde na omezeném prostoru diplomové práce demonstrovala – liberální demokracie v České republice ani ve Španělsku populismem v současné době (a ani pár let nazpátek) ohroženy nejsou. Maďarsko podle mého názoru není jen ohroženo, Maďarsko je již na sestupné dráze.

Když jsem výše psala o tom, že si myslím, že se z populismu dělá někdy až zbytečně velký strašák, určitě tomu tak je v případech České republiky a Španělska. Když jsem mluvila o nebezpečí vyprazdňování pojmu populismu, určitě tomu tak v některých případech je. Nicméně si myslím, že v případě Maďarska není žádná kritika, která se týká populismu, přehnaná a nadužívaná. V tomto případě je to bohužel přesně naopak.

²⁷³ Country and Territory Ratings and Statuses, 1973-2023. In: *Freedom House: Freedom in the World* [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world#Data>

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ Ibid.

Seznam použitých zdrojů

- ASLANIDIS, Paris. Is Populism an Ideology? A Refutation and a New Perspective. *Political Studies*. 2016, **64**(1S), 88-104. Dostupné z: doi:10.1111/1467-9248.12224
- BLOKKER, Paul. Populism as a constitutional project. *International Journal of Constitutional Law*. 2019, **17**(2), 535-553. Dostupné z: doi:10.1093/icon/moz028
- BLOKKER, Paul. Populist Counter-Constitutionalism, Conservatism, and Legal Fundamentalism. *European Constitutional Law Review*. 2019, **15**(3), 519-543. Dostupné z: doi:10.1017/S157401961900035X
- BRÜGGEMANN, Michael. Between Frame Setting and Frame Sending: How Journalists Contribute to News Frames. *Communication Theory*. 2014, **24**(1), 61-82. Dostupné z: doi:10.1111/comt.12027
- BUGARIC, Bojan a Alenka KUHELJ. Varieties of Populism in Europe: Is the Rule of Law in Danger?. *Hague Journal on the Rule of Law*. 2018, **10**(1), 21-33. Dostupné z: doi:10.1007/s40803-018-0075-4
- BUŠŤÍKOVÁ, Lenka a Petra GUASTI. The illiberal turn or swerve in central Europe?. *Politics and Governance*. 2017, **5**(4), 166-176. Dostupné z: doi:10.17645/pag.v5i4.1156
- BUŠŤÍKOVÁ, Lenka a Petra GUASTI. The State as a Firm: Understanding the Autocratic Roots of Technocratic Populism. *East European Politics and Societies*. 2019, **33**(2), 302-330. Dostupné z: doi:10.1177/0888325418791723
- CANOVAN, Margaret. Two strategies for the study of populism. *Political studies*. 1982, **30**(4), 550-551. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-9248.1982.tb00559.x
- CARAMANI, Daniele. Will vs. Reason: The Populist and Technocratic Forms of Political Representation and Their Critique to Party Government. *American Political Science Review*. 2017, **111**(1), 54-67. Dostupné z: doi:10.1017/S0003055416000538
- DOYLE, Oran. Populist constitutionalism and constituent power. *German Law Journal*. 2019, **20**(2), 161-180. Dostupné z: doi:10.1017/glj.2019.11
- ENYEDI, Zsolt. Paternalist populism and illiberal elitism in Central Europe. *Journal of Political Ideologies*. 2016, **21**(1), 9-25. Dostupné z: doi:10.1080/13569317.2016.1105402

- ESSER, Frank a Jesper STRÖMBÄCK, ed. *Mediatization of Politics: Understanding the Transformation of Western Democracies*. Palgrave Macmillan UK, 2014. ISBN 9781137275844.
- GERRING, John. Ideology: A Definitional Analysis. *Political Research Quarterly*. 1997, **50**(4), 957-994. Dostupné z: doi:10.1177/106591299705000412
- GILES, David. *Psychologie médií*. Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3921-2.
- HABERMAS, Jürgen. *Diskurzivní teorie liberální demokracie*. Nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 9788024638263.
- HAMELEERS, Michael, Linda BOS a Claes DE VREESE. Framing blame: toward a better understanding of the effects of populist communication on populist party preferences. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. 2018, **28**(3), 380-398. Dostupné z: doi:10.1080/17457289.2017.1407326
- HAMELEERS, Michael a Rens VLIEGENTHART. The Rise of a Populist Zeitgeist? A Content Analysis of Populist Media Coverage in Newspapers Published between 1990 and 2017. *Journalism Studies*. 2020, **21**(1), 19-36. Dostupné z: doi:10.1080/1461670X.2019.1620114
- HAVLÍK, Vlastimil. Technocratic Populism and Political Illiberalism in Central Europe. *Problems of Post Communism*. 2019, **66**(6), 369-384. Dostupné z: doi:10.1080/10758216.2019.1580590
- HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-115-1.
- HIRVONEN, Onni a Joonas PENNANEN. Populism as a pathological form of politics of recognition. *European Journal of Social Theory*. 2019, **22**(1), 27-44. Dostupné z: doi:10.1177/1368431018766271
- CHARLES, Alec. *Media/Democracy*. Cambridge Scholars Publishing, 2013. ISBN 978-1443848398.
- JAGERS, Jan a Stefaan WALGRAVE. Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Research*. 2007, **46**(3), 319-345. Dostupné z: doi:10.1111/j.1475-6765.2006.00690.x

- KRASTEV, Ivan a Stephen HOLMES. *Světlo, které pohaslo: Vyúčtování*. Nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4595-7.
- KRIESI, Hanspeter. Revisiting the Populist Challenge. *Politologický časopis*. 2018, 25(1), 5-27. Dostupné z: doi:10.5817/PC2018-1-5
- KUBÁT, Michal, Martin MEJSTRÍK a Jiří KOCIÁN, ed. *Populismus v časech krize*. Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3485-2.
- KYSELA, Jan a kol. *Populismus v demokratickém právním státě: hrozba, nebo výzva?*. Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-402-2.
- MOTOS, Carlos. 'Let the Citizens Fix This Mess!' Podemos' Claim for Participatory Democracy in Spain. *Politics and Governance*. 2019, 7(2), 187-197. Dostupné z: doi:10.17645/pag.v7i2.1893
- MUDDE, Cas. The Populist Zeitgeist. *Government & Opposition*. 2004, 39(4), 541-563. Dostupné z: doi:10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x
- MUDDE, Cas. Europe's Populist Surge: A Long Time in the Making. *Foreign Affairs*. 2016, 95(6), 25-30.
- MUDDE, Cas a Cristóbal Rovira KALTWASSER, ed. *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*. Cambridge University Press, 2012, 274 s. ISBN 978-1-107-02385-7.
- MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Praha: Dybbuk, 2017, 118 s. ISBN 978-80-7438-183-6.
- MÜLLER, Philipp, Christian SCHEMER, Martin WETTSTEIN, Anne SCHULZ, Dominique S. WIRZ, Sven ENGESSER a Werner WIRTH. The Polarizing Impact of News Coverage on Populist Attitudes in the Public: Evidence From a Panel Study in Four European Democracies. *Journal of Communication*. 2017, 67(6), 968-992. Dostupné z: doi:10.1111/jcom.12337
- NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek*. Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2.
- REINEMANN, Carsten, James STANYER, Toril AALBERG, Frank ESSER a Claes H. DE VREESE, ed. *Communicating Populism: Comparing Actor Perceptions, Media Coverage, and Effects on Citizens in Europe*. Routledge, 2019. ISBN 978-0-429-40206-7.

SCHMITT, Carl. *The Crisis of Parliamentary Democracy*. The MIT Press, 1988. ISBN 978-0262691260.

SOLA, Jorge a César RENDUELES. Podemos, the upheaval of Spanish politics and the challenge of populism. *Journal of Contemporary European Studies*. 2018, **26**(1), 99-116. Dostupné z: doi:10.1080/14782804.2017.1304899

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

WETTSTEIN, Martin, Frank ESSER a Florin BÜCHEL. What Drives Populist Styles? Analyzing Immigration and Labor Market News in 11 Countries. *Journalism and Mass Communication Quarterly*. 2016, **96**(2), 516-536. Dostupné z: doi:10.1177/1077699018805408

WETTSTEIN, Martin, Frank ESSER, Anne SCHULZ, Dominique S. WIRZ a Werner Wirth. News Media as Gatekeepers, Critics, and Initiators of Populist Communication: How Journalists in Ten Countries Deal with the Populist Challenge. *International Journal of Press/Politics*. 2018, **23**(4), 476-495. Dostupné z: doi:10.1177/1940161218785979

WEYLAND, Kurt. Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics*. 2001, **34**(1), 1-22. Dostupné z: doi:10.2307/422412

Internetové zdroje

ANDERSON, Emma. Orbán slams Brussels 'elite' who've 'lost touch with reality'. *Politico* [online]. 24.3.2019 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/hungary-viktor-orban-slams-brussels-elite-whove-lost-touch-with-reality/>

ANÝŽ, Daniel. Jako za studené války. NATO odstrašuje Rusko, nejen 300 tisíce vojáků v pohotovosti. *Aktuálně.cz* [online]. 28.6.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/jako-za-studene-valky-nato-odstrasuje-rusko-nejen-300-tisici/r~6f71d24af6c211ec93abac1f6b220ee8/>

BABIŠ, Andrej. Řídit stát jako firmu? A proč ne.... *ANO, bude líp* [online]. 10.8.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/35090/ridit-stat-jako-firmu-a-proc-ne>

BABIŠ, Andrej. *O čem sním, když náhodou spím* [online]. 2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/o-cem-snim-kdyz-nahodou-spim.pdf>

BARŠA, Pavel. Krastevovo a Holmesovo neúplné účtování s postkomunistickým liberalismem. *A2larm* [online]. 23.6.2020 [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2020/06/krastevovo-a-holmesovo-neuplne-uctovani-s-postkomunistickym-liberalismem/>

BASU, Amrita. Many right-wing populists strut their manliness. Why does India's Modi stress his softer side?. *The Washington Post* [online]. 26.5.2021 [cit. 2023-05-22]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/politics/2021/05/26/many-right-wing-populists-strut-their-manliness-why-does-indias-modi-stress-his-softer-side/>

CEMPER, Jan. Jak je to s tím referendem ve Švýcarsku. *Manipulátoři* [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/tim-referendem-ve-svycarsku/>

CEU has been misleading the media and public over its operations. *About Hungary* [online]. 6.4.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://abouthungary.hu/news-in-brief/ceu-has-been-misleading-the-media-and-public-over-its-operations>

Demagog [online]. [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://demagog.cz>

DRBOHLAV, Vojtěch. Lidé mě žádají, abych je zbavil Babiše a vyhnal ho, říká Petr Fiala. *Echo24.cz* [online]. 6.10.2021 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/Sgvkw/lide-me-zadaji-abych-je-zbavil-babise-a-vyhнал-ho-rika-petr-fiala>

ECJ rules against Hungary's higher education law. *DW* [online]. 10.6.2020 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/ecj-rules-against-hungarys-higher-education-law/a-55170214>

Evropský soud odmítl maďarský zákon o školství. Podmínky jsou neslučitelné s právem EU. *ČT24* [online]. 6.10.2020 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3199821-evropsky-soud-odmitl-madarsky-zakon-o-skolstvi-podminky-jsou-neslucitelne-s-pravem-eu>

FABER, Sebastiaan a Bécquer SEGUÍN. Spain Just Formed Its First Left Coalition Government in More Than 80 Years. *The Nation* [online]. 7.1.2020 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.thenation.com/article/archive/spain-podemos-catalonia-socialism/>

FIALA, Petr. Premiér Petr Fiala: Voliči jasně odmítli populismus a politický extremismus. *Forum 24* [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.forum24.cz/volici-jasne-odmitli-populismus-a-politicky-extremismus>

FRIEDMAN, Uri. How Populism Helped Wreck Venezuela. *The Atlantic* [online]. 4.6.2017 [cit. 2023-05-22]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/06/venezuela-populism-fail/525321/>

GABBERT, Elisa. Is compassion fatigue inevitable in an age of 24-hour news?. *The Guardian* [online]. [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2018/aug/02/is-compassion-fatigue-inevitable-in-an-age-of-24-hour-news>

GAVENDA, Jaroslav. Může za to Babiš a jeho vláda, expremiér na sněmu ANO představil další knihu. *Seznam Zprávy* [online]. 12.2.2022 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-muze-za-to-babis-a-jeho-vlada-expremier-na-snemu-ano-predstavil-dalsi-knihu-188130>

HALIFA-LEGRAND, Sarah. Podemos a-t-il été sauvé par Syriza ?. *L'Obs* [online]. 3.2.2015 [cit. 2023-05-13]. Dostupné z: <https://www.nouvelobs.com/monde/20150203.OBS1583/podemos-a-t-il-ete-sauve-par-syriza.html>

HANÁČEK, Vladimír. Snížení počtu zákonodárců — nejde o úspory, ale o útok na systém. *Deník Referendum* [online]. 14.7.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/25649-snizeni-poctu-zakonodarcu-nejde-o-uspory-ale-o-utok-na-system>

HELLER, Fernando. Spanish leftists oppose Black Sea mission, NATO membership. *Euractiv* [online]. 24.1.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z:

https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/spanish-leftists-oppose-black-sea-mission-nato-membership/

HELLER, Fernando. Controversial vote on NATO enlargement splits Spanish coalition. *Euractiv* [online]. 15.9.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z:

https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/controversial-vote-on-nato-enlargement-splits-spanish-coalition/

HENLEY, Jon. Finland and Sweden confirm intention to join Nato. *The Guardian* [online]. 15.5.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/world/2022/may/15/finland-formally-confirms-intention-to-join-nato-russia>

HERTL, David. „Zde Washington, Hlas Ameriky,“ ozvalo se poprvé 24. února 1942. *Český rozhlas Plus* [online]. 12.8.2022 [cit. 2023-04-30]. Dostupné z:

<https://plus.rozhlas.cz/zde-washington-hlas-ameriky-ozvalo-se-poprve-24-unora-1942-7775223>

Hungarians protest against new Fidesz constitution. *BBC News* [online]. 3.1.2012 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-16387117>

Hungary defies critics over change to constitution. *BBC News* [online]. 11.3.2013 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-21740743>

Hungary education law threatens Soros-backed university. *DW* [online]. 29.3.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/hungary-education-law-threatens-soros-backed-central-european-university/a-38192333>

Hungary has no intentions of closing down CEU, but Soros tries to politicize the issue. *About Hungary* [online]. 11.4.2017 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z:

<https://abouthungary.hu/news-in-brief/hungary-has-no-intentions-of-closing-down-ceu-only-soros-tries-to-politicize-the-issue>

Hungary passes bill targeting Central European University. *BBC News* [online]. 4.4.2017 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-39493758>

Hungary's right-wing opposition claims election win. *BBC News* [online]. 12.4.2010 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8614101.stm>

Impressum [online]. [cit. 2023-04-18]. Dostupné z:

<https://abouthungary.hu/data/impressum>

Interview with Prime Minister Viktor Orbán in the Austrian newspaper *Kleine Zeitung*.

Kormány [online]. 7.5.2019 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z:

<https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/interview-with-prime-minister-viktor-orban-in-the-austrian-newspaper-kleine-zeitung>

JEDLIČKA, Petr. Španělsko se posouvá doleva, tradičním stranám roste konkurence.

Deník Referendum [online]. 6.11.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z:

<https://denikreferendum.cz/clanek/19110-spanelsko-se-posouva-doleva-tradicnim-stranam-roste-konkurence>

KLOSOVÁ, Kristina. Zástupce Podemos pro DR: Jde nám o změny pro 99 procent.

Deník Referendum [online]. 26.9.2015 [cit. 2020-05-25]. Dostupné z:

<https://denikreferendum.cz/clanek/21336-zastupce-podemos-pro-dr-jde-nam-o-zmeny-pro-99-procent>

KOLMAN, Petr. Zrušit obecní zastupitelstva: Babiš se snad nadobro zbláznil?. *Reflex*

[online]. 9.7.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/volby-volby-2017/80481/zrusit-obecni-zastupitelstva-babis-se-snad-nadobro-zblaznil.html>

KOPECKÝ, Josef. Babiš přišel s nápadem doživotní renty pro senátory, když se

rozpustí. *iDnes.cz* [online]. 18.10.2016 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babis-prisel-s-napadem-doivotni-renty-pro-senatory-kdyz-se-rozpusti.A161018_175818_domaci_kop

KOUTNÍK, Ondřej. Wintr: Kumulace radikálních změn bych se bál, mix Babišových

vizí by mohl být nebezpečný. *Lidovky* [online]. 15.7.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné

z: https://www.lidovky.cz/domov/wintr-kumulace-radikalnich-zmen-bych-se-bal.A170715_154247_in_domov_ELE

KULIDAKIS, Thomas. Zákon o obecném referendu a švýcarský příklad. *iRozhlas.cz*

[online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/komentare/referendum-spd-svycarsko_1712200728_pj

Levicový deník zveřejnil Klausův projev, Hrad to označil za nesmysl. *iDnes.cz* [online].

31.12.2009 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/levicovy-denik-zverejnil-klausuv-projev-hrad-to-oznaci-za-nesmysl.A091231_212327_domaci_ton

Maďarský základní zákon. *Constitute Project* [online]. [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Hungary_2011.pdf

MACHOVÁ, Martina a Jan NĚMEC. Stropnický: Nejsme jako oni, nestojí za námi Hrdlička. *Aktuálně* [online]. 14.9.2013 [cit. 2020-05-21]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/stropnicky-nejsme-jako-oni-nestoji-za-nami-hrdlicka/r~63f49dea1d2c11e3bc040025900fea04/>

MARCOS, José, Paula CHOUZA a Miguel GONZÁLEZ. Ukraine crisis shakes up domestic politics in Spain, exposing division over NATO plan. *El País* [online]. 24.1.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://english.elpais.com/spain/2022-01-24/ukraine-crisis-shakes-up-domestic-politics-in-spain-exposing-division-over-nato-plan.html>

MAŠÁT JANÁKOVÁ, Barbora. Babiš snil o silnějších samosprávách a zrušeném Senátu. Radnice posílení nezaznamenaly, horní komora zůstala. *Deník N* [online]. 30.8.2021 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://denikn.cz/688303/babis-snil-o-silnejsich-samospravach-a-zrusenem-senatu-radnice-posileni-nezaznamenaly-horni-komora-zustala/>

MILLS, George. ‘I want Spain out of Nato’: Podemos leader. *The Local* [online]. 17.11.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.thelocal.es/20141117/i-would-take-spain-out-of-nato-podemos-leader/>

MOUFFE, Chantal. The controversy over left-wing populism. *Le Monde diplomatique* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://mondediplo.com/2020/05/14populism>

MOUFFE, Chantal. In defence of left-wing populism. *The Conversation* [online]. 29.4.2016 [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: <https://theconversation.com/in-defence-of-left-wing-populism-55869>

NOVOTNÁ, Barbora, Petr JUNA a Jiří VOKŘÁL. Nechci být prezidentem. Jak kandidáti v průběhu času měnili názory. *Seznam Zprávy* [online]. 27.1.2023 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-nehci-byt-prezidentem-jak-kandidati-v-prubehu-casu-menili-nazory-224376>

NOVOTNÁ, Kristýna. Zrušit Senát? Odborníci jsou opatrní, ale změny připouštějí. *Echo24.cz* [online]. 19.10.2016 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z:

<https://echo24.cz/a/iWmYx/zrusit-senat-odbornici-jsou-opatrní-ale-zmeny-pripousteji>

Opět se ukazuje, že Senát je drahá, nepotřebná a navíc i škodlivá instituce a v zájmu demokracie je potřeba ho zrušit. *SPD - Svoboda a přímá demokracie - oficiální web strany SPD* [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/opet-se-ukazuje-ze-senat-je-draha-nepotrebna-a-navic-i-skodлива-instituce-a-v-zajmu-demokracie-je-potreba-ho-zrusit/>

Parliament Approves 10th Amendment to Constitution. *Hungary Today* [online]. 24.5.2022 [cit. 2023-05-13]. Dostupné z: <https://hungarytoday.hu/hungarian-parliament-10th-amendment-decree-constitution-orban-government-state-of-emergency/>

Pár slov o ANO. *ANO, bude líp* [online]. [cit. 2020-05-21]. Dostupné z:

<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/par-slov-o-ano/>

PAVLÍČEK, Tomáš. Senát potřebujeme, ale nedaří se to vysvětlit veřejnosti, tvrdí senátor Vystrčil (ODS). *Český rozhlas Plus* [online]. 14.11.2018 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/senat-potrebujeme-ale-nedari-se-vysvetlit-verejnosti-tvrdi-senator-vystreil-ods-7678692>

PERKNEROVÁ, Kateřina. Andrej Babiš: O spolupráci s Okamurou neuvažují. *Deník* [online]. 4.8.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z:

https://www.denik.cz/z_domova/andrej-babis-o-spolupraci-s-okamurou-neuvazuji-20170804.html

PIKA, Tomáš. Politolog Lebeda: Některé sny a vize Andreje Babiše jsou pro demokracii dosti nebezpečné. *HlídacíPes* [online]. 17.9.2017 [cit. 2020-05-22].

Dostupné z: <https://hlidacipes.org/sen-andreje-babise-coby-ohrozeni-svobodu-demokracii-cr/>

Prime Minister Viktor Orbán's Speech at the 25th Bálványos Summer Free University and Student Camp. *Kormany* [online]. 30.6.2014 [cit. 2023-05-13]. Dostupné z:

<https://2015-2019.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-25th-balvanyos-summer-free-university-and-student-camp>

Prime Minister Viktor Orbán's speech at the 29th Bálványos Summer Open University and Student Camp. *Kormány* [online]. 29.7.2018 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z:

<https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-29th-balvanyos-summer-open-university-and-student-camp>

Priming. *Psychology Today* [online]. [cit. 2022-06-07]. Dostupné z:

<https://www.psychologytoday.com/us/basics/priming>

ROSANVALLON, Pierre. A Reflection on Populism. *Books and Ideas* [online].

10.11.2011 [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <https://booksandideas.net/A-Reflection-on-Populism.html>

ROVENSKÝ, Jan. Babiš: Do vlády dám odborníky. *Novinky* [online]. 27.10.2017 [cit.

2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/babis-do-vlady-dam-odborniky-40049870>

STUENKEL, Oliver. Is Ecuador a Model for Post-Populist Democratic Recovery?.

Carnegie Endowment for International Peace [online]. 11.7.2019 [cit. 2023-05-22].

Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/2019/07/11/is-ecuador-model-for-post-populist-democratic-recovery-pub-79472>

SULLIVAN, Ferenc. PM Orbán Rules Out Gay Marriage And Embraces Traditional

Values In Interview. *Hungary Today* [online]. 2.5.2016 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z:

<https://hungarytoday.hu/pm-orban-rules-gay-marriage-embraces-traditional-values-interview-70842/>

SURMANOVÁ, Kateřina a Ondřej KOUTNÍK. Babiš: Ať si každý volí jen svého

prezidenta, poslance a starostu. *Lidovky* [online]. 2.7.2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné

z: https://www.lidovky.cz/domov/babis-at-si-kazdy-voli-jen-sveho-prezidenta-poslance-a-starostu.A170701_152531_in_domov_ele

ŠKODA, Stanislav. Povolební Španělsko: Mladé a rudé?. *Reflex* [online]. 22.12.2015

[cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/68193/povolebni-spanelsko-mlade-a-rude.html>

ŠTĚPÁNEK, Vít. Rozhodnutí o vyslání válečných lodí na pomoc Ukrajině drolí

španělskou vládu. *Lidovky.cz* [online]. 25.1.2022 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/svet/spanelsko-vlada-pomoc-ukrajine-valecne-lode.A220125_173408_In_zahranici_lros

ŠTRÁFELDOVÁ, Milena. Volá hlas svobodného Československa. Rádio Svobodná Evropa vysílá už 70 let. *Český rozhlas Plus* [online]. 1.5.2021 [cit. 2023-04-30]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/vola-hlas-svobodneho-ceskoslovenska-radio-svobodna-evropa-vysila-uz-70-let-8479983>

THAN, Krisztina. Hungary submits anti-immigration 'Stop Soros' bill to parliament. *Reuters* [online]. 14.2.2018 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-hungary-soros-law/hungary-submits-anti-immigration-stop-soros-bill-to-parliament-idUSKCN1FY1JE>

The Constitution of Sweden: The Fundamental Laws and the Riksdag Act [online]. 2016 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-constitution-of-sweden-160628.pdf>

The Fundamental Law of Hungary. *Hungarian National Assembly* [online]. [cit. 2023-05-13]. Dostupné z: <https://www.parlament.hu/documents/125505/138409/Fundamental+law/>

Tomio Okamura: Referendum. *SPD - Svoboda a přímá demokracie - oficiální web strany SPD* [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/tomio-okamura-referendum/>

TOYER, Julien. Spain's poll-topping Podemos tones down radical plans in manifesto. *Reuters* [online]. 28.11.2014 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-podemos/spains-poll-topping-podemos-tones-down-radical-plans-in-manifesto-idUSKCN0JC1OC20141128>

TRACHTOVÁ, Zdeňka. Liberální demokracie prochází těžkým obdobím. Lidé ji berou za samozřejmost, míní politolog Fukuyama. *iRozhlas.cz* [online]. [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rozhovor-interview-plus-francis-fukuyama-politolog-filozof-stanford_2209031702_kro

TREMLET, Giles. The Podemos revolution: how a small group of radical academics changed European politics. *The Guardian* [online]. 31.3.2015 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/31/podemos-revolution-radical-academics-changed-european-politics>

VERSECK, Keno. Viktor Orban's campaign against George Soros 'mercenaries'. *Deutsche Welle* [online]. 4.8.2018 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/viktor-orbans-campaign-against-george-soros-mercenaries/a-44954661>

WARREN, Rosie. Pablo Iglesias: Podemos will fold the ECB and quit NATO. *Verso Books* [online]. 23.12.2014 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.versobooks.com/blogs/1797-pablo-iglesias-podemos-will-fold-the-ecb-and-quit-nato>

Zákon, který vyhnal Sorosovu univerzitu z Maďarska, porušuje právo EU. *iDnes.cz* [online]. 6.10.2020 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/madarsko-novela-zakona-vysoke-skoly-soud-eu-george-soros-univerzita.A201006_161621_zahranicni_kha

ŽIŽEK, Slavoj. The battle for Europe's soul may be lost – the fight against the populists will be about starting afresh. *The Independent* [online]. 29.1.2019 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/voices/europe-populism-brexit-immigration-italy-hungary-poland-liberal-elections-trump-a8751871.html>

Populismus jako ohrožení liberální demokracie a role médií

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje pojetí populismu jako ideologie. V první části práci je nejprve analyzována hypotéza, podle které je populismus nebezpečím pro liberální demokracii a tato hypotéza je postupně demonstrována na jednotlivých aspektech liberální demokracie tak, jak ji definuje Andrew Heywood.

Dále se věnuje i některým kritikům samotného konceptu liberální demokracie jako je Carl Schmitt nebo Chantal Mouffe. Na příkladu článku belgické politoložky Chantal Mouffe pak vyvrací pojetím levicového populismu jako „dobrého“ populismu. Poté se věnuje se i některým kritickým připomínkám Ivana Krasteva a Stephena Holmese nastíněné v jejich knize Vyúčtování: Světlo, které pohaslo.

Další podkapitola se věnuje některým možným vysvětlením toho, proč lidé populisty volí – patří sem jednak krize reprezentace, dále jazyk užívaný populisty a nakonec touha po uznání.

V poslední třech podkapitolách první části se věnuje třem různým zemím jako zástupcům třech různých druhů populismu, konkrétněji jde o Maďarsko (pravicový populismus), Španělsko (levicový populismus) a Českou republiku (technokratický populismus).

Druhá část této práce se věnuje vlivu médií a jakými způsoby mohou média pracovat s vlastními texty.

Poslední část práce se věnuje analýze zpravodajských článků, které se zabývají určitou mediálně zajímavou kauzou. Každá země má vlastní podkapitulu s vlastními články.

Cílem této práce bylo ukázat, jakými způsoby mohou média pomáhat populistickým politikům nebo je oslabovat a zda tak mohou oslabovat liberální demokracii.

Jak bylo ukázáno, seriózní média skutečně hrají spíše roli hlídacího psa demokracie a populistům obecně ve zkoumaných případech nenapomáhala. Pokud je oslabovala, tak především kontextualizací některých informací, nikoliv lhaním či nálepkováním.

V závěru se práce věnuje jednak hodnocení zjištěných výstupů, ale také zhodnocuje to, jestli je populismus skutečně takovou hrozbou pro liberální demokracii.

Klíčová slova: liberální demokracie, populismus, média

Populism as a threat to liberal democracy and the role of media

Abstract

This master's thesis focuses on concept of populism as an ideology. The first part of this thesis is concerned with the analysis of a hypothesis that views populism as a threat to liberal democracy and this hypothesis is then proven on various individual aspects of liberal democracy as is defined by Andrew Heywood.

Next, this thesis is concerned with some critics of the concept of the liberal democracy itself such as Carl Schmitt or Chantal Mouffe. As shown on the example of an article by Belgian political scientist Chantal Mouffe it refutes the concept of left-wing populism as a „good“ populism. Then, it concerns with some of the critical remarks of Ivan Krastev and Stephen Holmes that were outlined in their book *The Light that Failed: A Reckoning*.

The next subchapter is concerned with some explanations as to why people are voting for populists – this includes the crisis of representation, then language used by populists and finally the desire to be recognized.

The last three subchapters of first part concerns with three different countries as representatives of three different types of populism, more specifically it concerns with Hungary (right-wing populism), Spain (left-wing populism) and the Czech Republic (technocratic populism).

The second part of this thesis is concerned with the influence of media and which methods media can use to work with their texts.

The last part of thesis concerns with an analysis of news articles which are dealing with an affair that was of interest to the media. Each country has its own subchapter with its own articles.

The aim of of this thesis was to show in which ways media can help populist politicians or how they can weaken them and whether media can weaken liberal democracy.

As was shown, reputable media really act a role of a watchdog of democracy and in general they did not help populists in the cases examined. If media weakened them, then it was mostly by contextualization of some information and not by lying or by labelling.

At the end, the thesis concerns with evaluation of observed outputs but also evaluates whether populism is such a threat to a liberal democracy.

Key words: liberal democracy, populism, media